

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Digital kompetens på Komvux

Lärares upplevelser av digital kompetens i undervisningen

Digital competence in Komvux
Teachers' perceptions of digital competence in education

CATARINA ISGREN

Magisteruppsats i Tillämpad IT med inriktning mot lärande och kommunikation
Rapport nr. 2016:159

Sammanfattning

Denna magisteruppsats sätter fokus på digital kompetens inom vuxenutbildning. Genom en kvalitativ intervjustudie har lärares upplevelser av digitala kompetens i undervisningen undersökts. Sju lärare som undervisar på gymnasial nivå på Komvux i Lund har svarat på frågor utifrån en intervjuguide. Därefter har en tematisk analys genomförts och resultatet sammanfattats. I resultatet beskriver lärarna olika faktorer som kan påverka hur man förhåller sig till digital kompetens i undervisningssituationen. Det framkommer tydligt att heterogeniteten i elevgrupper på Komvux i Lund och bristen på tillgång till digital utrustning ger sämre förutsättningar att utveckla den digitala kompetens som behövs för att nå upp till de mål som finns i styrdokumentet för vuxenutbildningen när det gäller digital kompetens. Dessutom påverkar lärarnas digitala kompetens och syn på detta begrepp undervisningssituationen och då även elevernas digitala kompetens. Den nationella IT-strategin publicerades under studiens genomförande och dess påverkan på utvecklingen av digital kompetens på Komvux har också diskuterats med de intervjuade lärarna. De visioner och åtgärder som Skolverket anser ska genomföras inom vuxenutbildningen stämmer väl överens med lärarnas upplevelser av vad som behövs göras för att ge bättre förutsättningar för en likvärdig utbildning inom alla skolformer i Sverige.

Nyckelord: Digital kompetens, lärares upplevelse, vuxenutbildning, Komvux, digitalisering, undervisningssituation, Nationell IT-strategi

Abstract

This master's thesis focuses on digital literacy in adult education. Through a qualitative interview teachers perceptions of digital competence in education are investigated. Seven teachers who teach at the secondary level in Komvux in Lund answered questions from an interview guide. A thematic analysis is then carried out and the results are summarized. Teachers at Komvux in Lund describe different factors that can affect how they relate to digital competence in the teaching situation. What emerges clearly is that the heterogeneity of student groups in adult education and lack of access to digital equipment give fewer opportunities to develop the digital competence needed to achieve the goals listed in the governing documents for digital competence in adult education. This is also affected by the teachers' digital competence and view on this concept. The national IT strategy has been published during the implementation of the study and its impact on the development of digital competence in adult education has also been discussed with the teachers that were interviewed. The visions and actions the National Agency for education believes to be carried out in adult education fits well with the teachers' perceptions of what is needed to be done to provide better conditions for equal education in all types of schools in Sweden .

Keywords: Digital competence, teachers' experiences, adult education, Komvux, digitization, teaching situation, the National IT strategy

Innehåll

- 1 [Inledning](#)
- 2 [Syfte](#)
 - 2.1 [Frågeställningar](#)
- 3 [Teoretisk bakgrund](#)
 - 3.1 [Digital kompetens](#)
 - 3.2 [Vuxenutbildning](#)
 - 3.3 [Vuxenutbildning i ett digitalt samhälle](#)
 - 3.3.1 [Läraren](#)
 - 3.3.2 [Eleven](#)
 - 3.3.3 [Digital utrustning i skolan](#)
 - 3.4 [Nationell IT-strategi](#)
 - 3.4.1 [Adekvat digital kompetens](#)
 - 3.4.2 [Digital utrustning](#)
 - 3.4.3 [Digitaliseringens möjligheter](#)
- 4 [Material och Metod](#)
 - 4.1 [Komvux i Lund](#)
 - 4.2 [Intervjuer](#)
 - 4.3 [Analysmetod](#)
- 5 [Resultat](#)
 - 5.1 [Digital kompetens på Komvux](#)
 - 5.1.1 [Digital kompetens som begrepp](#)
 - 5.1.2 [Lärarkompetens](#)
 - 5.1.3 [Elevkompetens](#)
 - 5.1.4 [Samhällets krav på digital kompetens](#)
 - 5.2 [Digital kompetens i undervisningssituationen](#)
 - 5.2.1 [Elevrollen på Komvux](#)
 - 5.2.2 [Digital undervisning](#)
 - 5.2.3 [Anpassad undervisning efter digital kompetens](#)
 - 5.2.4 [Digital utrustning i undervisningen](#)
 - 5.2.5 [Koppling till styrdokument](#)
 - 5.3 [Den nationella IT-strategin på Komvux](#)
 - 5.3.1 [Likvärdig utbildning](#)
 - 5.3.2 [Tillgång till digital utrustning](#)
 - 5.3.3 [Adekvat digital kompetens](#)
- 6 [Diskussion och slutsats](#)
 - 6.1 [Diskussion av resultatet](#)

[6.1.1](#) [*Adekvat digital kompetens*](#)

[6.1.2](#) [*Lärarkompetens*](#)

[6.1.3](#) [*Elevkompetens*](#)

[6.1.4](#) [*Satsning på digital kompetens*](#)

[6.2](#) [Begränsningar i studien och behov av framtida forskning](#)

[6.3](#) [Slutsats](#)

[7](#) [Referenser](#)

[Bilaga 1 - Intervjuguide](#)

[Bilaga 2 - Ramverk för analys](#)

1 Inledning

Denna studie syftar till att ge en inblick i digitaliseringen av vuxenutbildningen eftersom denna skolform inte har fått samma uppmärksamhet i forskningen som digitaliseringen av skolformer för barn och ungdom. Digitaliseringen sker i hela samhället och för att klara de krav på digital kompetens som detta innebär krävs utbildning. Den digitala utvecklingen i svenska skolor har lett till att många människor har hög digital kompetens, men det finns också de som inte har den digitala kompetens som behövs i det moderna samhället. Dessa människor kan ha haft svårigheter att tillgodogöra sig kunskaper i svenska skolan eller har kommit till Sverige som vuxna och inte haft samma utbildningsmöjligheter i sina hemländer. Om man av olika skäl inte har tillräcklig utbildning för att få ett arbete eller för att kunna studera vidare kan man söka sig till kommunal vuxenutbildning (Komvux) för att få den kompetens som behövs för att få bättre förutsättningar för arbete och studier. Kommunal vuxenutbildning i Sverige består av de tre skolformerna Komvux, Lärvox och SFI (Svenska för invandrare) och alla kommuner är skyldiga att erbjuda sina kommuninvånare möjligheter att delta i dessa skolformer. Denna studie fokuserar på den gymnasial nivån av Komvux. Enligt Skolverkets officiella statistik studerade 216 000 elever inom Komvux i Sverige 2014. Av dessa studerade majoriteten på gymnasial nivå. I skolverkets lägesrapport (2015) beskrivs de studerande på Komvux ha en medelålder på 30 år och 32 % av de som studerande på gymnasial nivå är födda utomlands.

I det moderna, digitaliserade samhället sker kommunikation och interaktion mellan saker, människor och verksamheter allt mer digitalt och vi har nu svårare att urskilja det digitala från det icke-digitala (Digitaliseringskommissionen, 2015). Sverige är ett av de bästa länderna i världen när det gäller digital utveckling och enligt Europakommissionen använder 89% av svenska folket internet och 72% av dem har de basala digitala kunskaper som behövs för att kunna använda sig av internets möjligheter (Digital Agenda Scoreboard, 2016). I Sverige har regeringen gett i uppdrag till Digitaliseringskommissionen att verka för det IT-politiska målet att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter (Näringsdepartementet, 2012)

För att kunna bli delaktiga samhällsmedborgare i det digitaliserade samhället finns idag ett behov av digital kompetens. Man har på olika nivåer lyft fram vikten av en ökad digital kompetens för det nya informationssamhället. Inom EU har man skapat en gemensam referensram för att kunna möta framtidens behov av kompetens. I "Nyckelkompetenser för ett livslångt lärande" (OECD, 2006) lyfts åtta nyckelkompetenser fram och en av dessa är digital kompetens. I USA samarbetade utbildningsdepartementet med flera stora företag för att ta fram en vision för det man kallar "21th century skills" för att påvisa ett förändrat behov av kompetens för detta århundrade, vilket handlar om förmågor, kompetenser och attityder hos individen som t.ex. kritiskt tänkande, problemlösning, metakognition. Digital kompetens lyfts även fram som en av de viktiga delarna för att bli aktiva samhällsmedborgare inom en snar framtid (Partnership for 21th century learning).

Många studier visar på att det finns en digital klyfta i samhället beroende på om man har eller inte har den digitala kompetens som ger bättre förutsättningar att lyckas i det moderna samhället. Prensky (2001) fick stor uppmärksamhet när han beskrev en digital klyfta som var beroende av om man är född in i det digitala samhället eller tillhör en tidigare generation, digital natives eller digital immigrants. Detta resonemang har fått mycket kritik för att det enbart tar hänsyn till ålder. Senare resonemang av Lankshear och Knobel (2007) lyfter fram att klyftan är mellan de som är digital insider och digital newcomer. Även White & Le Cornu (2011) menar att det istället handlar om att vara van i det digitala sammanhanget eller att vara en nykomling.

De kallar det istället digital visitors och digital residents. Den digitala klyftan består även av ojämlik tillgång till Informations- och kommunikations teknik (IKT) och under den senaste tiden har man dessutom sett en utveckling mot att det inte längre handlar om brist på tillgång till datorer eller digitala verktyg utan istället brist på tillgång till internet (Jacobson, 2012; Digitaliseringskommissionen, 2013). Faktorer som kan påverka de möjligheter man har att tillgodogöra sig digital kompetens kan bl.a. bero på kön, ålder, funktionshinder, etnicitet och socioekonomiska faktorer (Regeringskansliet, 2003; Ferlander & Timms, 2006). Tufts (2011) menar att man inte har gett samma förutsättningar till alla.

“Before deciding to adopt or embrace something new, one must first become aware of it, have the resources to acquire or access it, and then act on that awareness, whether driven by necessity, desire, or curiosity.” (Tufts, 2011, s. 2543)

Huvuduppdraget för skolan är enligt skollagen (SFS 2010:800) att ge alla elever förutsättningar för att uppnå de nationella kunskapskraven och målen för utbildningen, dvs. tillräckliga kunskaper för att klara framtida studier och yrkesliv. För att möta det ökande behovet av digital kompetens har man gjort flera digitala satsningar på den svenska skolan. Enligt regeringsbeslut påbörjades de nationella skolutvecklingsprogrammen under 2015 som består av flera olika kompetensutvecklings- och stödsatser och där ibland lyfts digital kompetens fram (U2015-03488S). I denna satsning ingår inte vuxenutbildningen. Skolverket fick 2015 även i uppdrag av regeringen (U2015/04666/S) att föreslå nationella IT-strategier för att bidra till ökad måluppfyllelse och likvärdighet genom att den strategiska potential som IT har tillvaratas i hela skolväsendet. Dessa strategier ska riktas mot alla skolformer, men riktas mot olika skolformer med två olika delar. Den nationella IT-strategin för gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och skolväsendet för vuxna (U2015:01153) presenterades den 27 april 2016 och denna innehåller flera olika åtgärder för att förbättra förutsättningarna för likvärdiga möjligheter till digital kompetens för elever inom vuxenutbildningen. Man ska i uppdraget även se över och förändra kunskapskrav i olika kurser så att den digitala kompetensen finns med. Detta förslag ska presenteras den 30 juni 2016.

2 Syfte

Det ökande behovet av digital kompetens i samhället leder till att man som vuxen kan stå inför det faktum att man inte har tillräcklig kompetens för att klara samhällets krav. Om man inte har digital kompetens blir det särskilt viktigt att detta behov kan tillgodoses inom vuxenutbildningen.

Även i Läroplanen för vuxenutbildning (SKOLFS 2012:101) beskrivs att man måste främja elevernas möjligheter att aktivt kunna delta i arbets- och samhällsliv och hänvisar då till OECD:s nyckelkompetenser för livslångt lärande (2006). Om de vuxna eleverna inte ges möjlighet att få digital kompetens riskerar de att exkluderas ur samhället. Digital kompetens blir på detta vis både ett krav och en rättighet i dagens samhälle (Ferrari, 2012).

Expanding adult digital literacy is essential for confronting vulnerable adults' issues of exclusion and marginalization that are increasingly being amplified by the digital mediation of modern social life. (Jacobs et al., 2014, s.626)

Skolverket (2013) beskriver att 3 av 10 vuxenstuderande på gymnasial nivå sällan eller aldrig använder datorer på sina lektioner och att varken elever eller lärare har en stor önskan om mer

datoranvändning på lektionerna. Man vet också att en allt större andel av vuxenutbildning sker mer på distans. Samuelsson (2014) visar i sin avhandling att det även finns en digital ojämlikhet bland de yngre i samhället. Trots den till synes höga tillgången till IKT klarar inte skolan sitt uppdrag att ge eleverna en likvärdig utbildning och skolor upplever uppdraget att ge elever digital kompetens som oklart (ibid).

Med en medvetenhet om den digitala klyftan och att de elever som kommer till vuxenutbildningen ofta befinner sig på den sidan av klyftan som har mindre tillgång till teknik och lägre utbildningsnivå är det extra viktigt att ta reda på hur lärarna inom denna utbildningsform hanterar denna situation.

Syfte med denna studie är därför att få en inblick i hur lärare på Komvux gymnasiala nivå förhåller sig till digital kompetens och hur de uppfattar att elevernas digitala kompetens påverkar undervisningssituationen. Upplever lärarna att det finns en digital klyfta och vad består den i så fall av? Hur påverkar lärarnas och de vuxna elevernas digitala kompetens undervisningen? Hur anpassar lärarna undervisningen efter elevernas digitala kompetens?

Eftersom skolverkets förslag på nationell IT-strategi läggs fram samtidigt som denna studie pågår är syftet även att få en inblick i hur denna strategi kan komma att påverka denna form av vuxenutbildning. Vad tror lärarna behövs för att ge de vuxna eleverna möjligheter att delta i det digitaliserade samhället och vad tror man om en nationell IT-strategi? Hur kan en sådan strategi påverka dessa lärares arbete på Komvux?

2.1 *Frågeställningar*

För att få en bild av lärarnas upplevelser kring digital kompetens i undervisningssituationen och deras tankar inför en nationell IT-strategi har tre kärnfrågor sammanställts:

- Hur förhåller sig lärare inom gymnasial vuxenutbildning till digital kompetens?
- Hur påverkar de vuxna elevernas digitala kompetens undervisningssituationen på Komvux gymnasiala nivå?
- Hur kan den kommande nationella IT-strategin komma att påverka gymnasial vuxenutbildning?

3 Teoretisk bakgrund

I detta avsnitt beskrivs de bakomliggande begrepp som används i studien och möjliga faktorer som kan påverka vuxenutbildning i ett digitalt samhälle.

3.1 Digital kompetens

I takt med den tekniska utvecklingen i samhället har behovet av kunskap ökat för att hantera de digitala verktygen på bästa sätt. Digitala medier och teknologier utgör en fundamental del av vår tillvaro och de verktyg och tjänster som erbjuds digitalt är en del av det samhälle vi befinner oss i. För att använda de möjligheter som dessa verktyg ger krävs kompetens. Vad denna kompetens innebär finns det många teorier kring. När tekniken var ny fanns bl.a. "datakörkort" och kurser som gav kunskap i olika program. Datakunskap fanns kvar som kurs på gymnasieskolor i Sverige fram till 2005. Att ha kompetens innebar till stor del att man hanterade tekniken. Man fokuserade mycket på det som Lankshear och Knobel (2007) kallar "technical stuff". Dessa forskare använder begreppet digital literacy för den kompetens de anser behövs i dagens samhälle. Litteracitet är den svenska översättningen av det engelska ordet och betyder läs- och skrivkunnighet, men som begrepp användes det för verksamheter som var relaterade till läsande och skrivande. Idag används begreppet mer som ett utvidgat och multimodalt perspektiv på meningsskapande förmågor. Jewitt (2008) menar att man har gått från att se litteracitet som färdigheter som man kan lära sig genom utbildning till att vara kompetenser som är mer situerade. Från att ha handlat om att förstå och producera skriven text har även bild, film och andra visuella medier inkluderats och begreppet handlar nu till stor del om hur man kan förstå och använda digitala medier, dvs digital litteracitet. Lankshear och Knobel (2007) förklarar denna kontextuella del som "ethos stuff". De menar att begreppet är så komplext att det istället är ett begrepp i plural, dvs digital literacies och att det är ett paradigmskifte kring hur vi ser på denna kompetens som gör att de beskriver det som new digital literacies.

"We think that what is central to new literacies is not the fact that we can now "look up information online" or write essays using a word processor rather than a pen or type-writer. ... rather, that they mobilize very different kinds of values and priorities and sensibilities than the literacies we are familiar with." (Lankshear och Knobel, 2007, s.7)

Medan digital literacies är ett mer använt begrepp internationellt är digital kompetens det begrepp som används mest i de skandinaviska länderna (Krumsvik, 2008). Detta menar Krumsvik beror på att begreppet kompetens har en bredare, mer holistisk betydelse i Skandinavien (ibid). Skolverket har i sina texter valt att använda begreppet digital kompetens och man hänvisar till definitionen i OECD:s gemensamma referensram "Nyckelkompetenser för livslångt lärande" (2006). Denna definition lyder:

"Digital kompetens innebär säker och kritisk användning av informationssamhällets teknik i arbetslivet, på fritiden och för kommunikationsändamål. Den underbyggs av grundläggande IKT-färdigheter, dvs. användning av datorer för att hämta fram, bedöma, lagra, producera, redovisa och utbyta information samt för att kommunicera och delta i samarbetsnätverk via Internet." (OECD, 2006)

I det moderna, digitala samhället kommer den tekniska utvecklingen att fortsätta, vilket kommer att kräva nya kompetenser (Janssen et. al., 2013). Detta innebär en ökning av kraven på flexibilitet, kreativitet och nytänkande samt att man har en vilja och möjlighet att fortsätta lära. Elever behöver därför allt mer träna sin inlärningsförmåga, kritiska tänkande, problemlösningsförmåga, kommunikationsförmåga och förmåga att hantera en stor mängd information (Europakommissionen, 2006). Digital kompetens som begrepp tenderar att inkludera förmågor och attityder som de Europakommissionen tar upp (ibid) och som ingår i 21th century skills (Partnership for 21th century learning), men används fortfarande framförallt med fokus på de operativa, tekniska förmågorna (Ferrari, 2012). Enligt Ferrari (2012) är det tydligt att innebörden av digital kompetens är omfattande och att de operativa, tekniska skickligheterna är en liten del av all den kunskap som behövs för att hantera det digitaliserade samhället. Janssen et al. (2013) tillfrågade 95 experter kring vad digital kompetens är och kom fram till att det var följande:

”a conglomerate of knowledge, skills, and attitudes connected to various purpose (communication, creative expression, information management, personal development, etc.), domains (daily life, work, privacy & security, legal aspects), and levels.” (Janssen et al., 2013, s. 479)

Krumsvik (2007) beskriver sin definition på digital kompetens för lärare som lärarens förmåga att använda IKT i sin professionella kontext med god pedagogisk-didaktisk bedömning och medvetenhet kring dess påverkan på lärandet och elevens digitala kompetens. Den digitala kompetensen behövs i samhället och bör därför vara en del av den utbildning som ges i skolan. I “En digital agenda i människans tjänst” (SOU 2014:13) lyfts de skäl man inom OECD ger för att vi måste fortsätta med den digitala satsningen i våra skolor:

- *Dagens unga och vuxna lever i en miljö där it spelar en avgörande roll. Det finns inget skäl till varför skolan skulle vara utestängd från den delen av världen. Tvärtom bör skolan gå i bräschen för att hjälpa eleverna att bättre förstå och använda sig av nätsamhället och det nätbaserade arbetslivet.*
- *Även om eleverna kommer till skolan med mycket tekniskt kunnande, innebär inte det att de är mogna it-användare. De behöver lära sig att använda tekniken i sitt lärande. Det är en kompetens som är svår att tillägna sig på egen hand.*
- *Alla elever är inte lika it-vana. När tillgångsklyftan håller på att försvinna så finns det en risk för att det växer fram en ny digital klyfta som har med kunskaper att använda tekniken att göra. Skolan kan och bör överbrygga den nya användarklyftan.*
- *Skolan behöver möta de behov som dagens och morgondagens samhälle och arbetsliv har. De elever som utbildas måste kunna verka i det framväxande samhället. För att göra det är it-kunskaper en nödvändig del. Dessutom måste skolan utveckla tekniker för att identifiera och mäta dessa kunskaper. (SOU 2014:13, s. 135)*

3.2 Vuxenutbildning

Kommunal vuxenutbildning i Sverige består av de tre skolformerna Komvux, LärVux och SFI (Svenska för invandrare) och ska ge vuxna personer möjlighet att utveckla sig själva och sina kunskaper och få den kompetens som behövs för att stärka sin ställning i arbetslivet. Utbildningen är avgiftsfri och frivillig. Utgångspunkten för utbildningen är den enskildes behov och förutsättningar och för att vara behörig ska man sakna de kunskaper som utbildningen syftar till att ge (SF2011:1108).

Alla kommuner i Sverige är skyldiga att tillhandahålla Komvux. Komvux har två nivåer; grundläggande och gymnasial. Grundläggande vuxenutbildning ska ge kunskaper som motsvarar grundskolans kurser och gymnasial nivå har sin motsvarighet i gymnasieskolan för ungdomar.

De styrdokument som styr arbetet på Komvux är Skollagen (SKOLFS 2010:800), Vuxenförordningen (SF2011:1108) och den senaste läroplanen för vuxenutbildningen, Vux12 (SKOLFS 2012:101). I skollagen skriver man att:

Målet för den kommunala vuxenutbildningen är att vuxna ska stödjas och stimuleras i sitt lärande. De ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt att främja sin personliga utveckling. (SKOLFS 2010:800, 20 kap., §2)

I Vux12 (SKOLFS 2012:101) uttrycker man att de kompetenser som eleverna ska få:

”finns uttryckta i EU:s nyckelkompetenser för livslångt lärande, där kompetenser uttrycks som en kombination av kunskaper, färdigheter och förhållningssätt som en individ kan behöva för att kunna nyttja sin fulla potential och aktivt delta i samhälls- och arbetsliv.”(SKOLFS 2012:101, s.8)

Antalet studerande på kommunal vuxenutbildning är skiftande, vilket kopplas till politiska beslut kring vem som ska prioriteras och har behörighet. Enligt Skolverkets senaste lägesrapport (2015) studerar drygt 3% av befolkningen i ålder 20-64 år på Komvux i Sverige. Av dessa studerade majoriteten på gymnasial nivå och har en medelålder på 30 år. Trettio två % av de som studerar på gymnasial nivå och 91% av de studerande på grundläggande nivå är födda utomlands. Lärartätheten inom kommunal vuxenutbildning är 17,5 elever per lärare, vilket kan jämföras med gymnasieskolans motsvarande siffra på 11,9 elever per lärare (ibid).

3.3 Vuxenutbildning i ett digitalt samhälle

3.3.1 Läraren

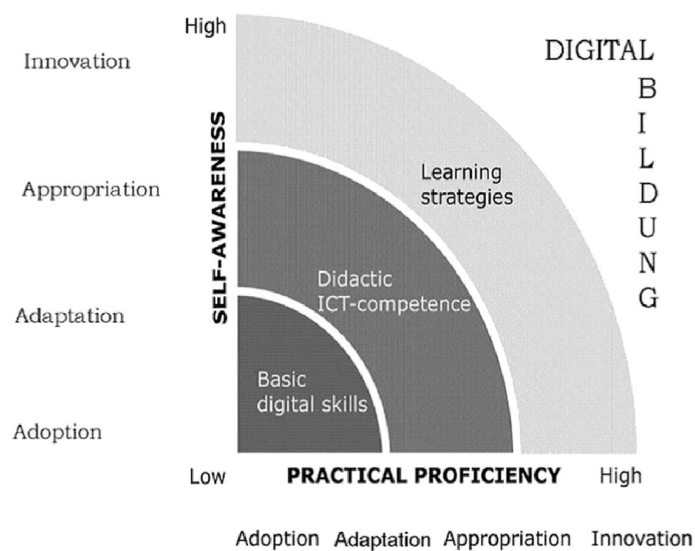
Som lärare i det digitala samhället är det av vikt att man kan förstå de pedagogiska möjligheter som finns i digitaliseringen av skolan. Kale & Goh (2012) kom i sin studie fram till att ålder, upplevd självförmåga, arbetstyngd och inställning till IKT är avgörande faktorer för hur sannolikt det är att man som lärare använder IKT i sin undervisning. Selwyn (2011) har beskrivit att många lärare kan uttrycka frustration kring att bli pådyvlad teknisk utrustning som man inte önskar. Man kan som lärare även känna sig obekvämt i det faktum att man inte är experten i klassrummet när det kommer till IKT (Jacobson, 2012). Att man som läraren också utforskar och lär sig genom undervisningen kan påverka de förväntningar som kan finnas på lärarrollen och detta kan i sin tur påverka relationen mellan lärare och elev (Jacobson, 2012). Lärarens förväntningar på sig själv påverkar också användandet av teknologi och Jacobson (2012) menar att lärare gärna håller fast vid de metoder och redskap som man känner sig bekväm med.

Krumsvik (2008) beskriver att de hinder som finns för lärare att få digital kompetens framför allt beror på att digital kompetens är en ny kompetens i skolans värld och detta skapar pedagogiska utmaningar som man aldrig tidigare har handskats med. Lärare måste också kontinuerligt göra pedagogiska och didaktiska bedömningar kring hur IKT kan öka elevernas lärande i skolämnet (ibid). Jacobson (2012) menar att det är viktigt att det finns ett tydligt pedagogiskt syfte vid användning av IKT.

“It is the use of the tool that makes the difference, not the tool itself.” (Jacobson, 2012, s. 56)

Lärare kan behöva reflektera över sin egen utveckling av digital kompetens och Rökenes & Krumsvik (2016) har beskrivit den komplexa kompetensutveckling som lärare måste hantera för att nå digital kompetens. Modellen visar på att man först måste ha grundläggande kunskaper om IKT, ”technical skills”, för att kunna hantera de digitala verktygen. Därefter måste man ha en didaktisk IKT kompetens för att sammanföra ämne, pedagogik och digital kompetens för att ge en ökad tillgång till kunskap. Genom att bli medveten om sin digitala kompetens kan man som lärare utvecklas genom att man först tar till sig de digitala verktygen och kan använda dem. Därefter tillämpas IKT i undervisningen och man genomför förändring i sitt arbetssätt (ibid, s. 3-4). Dessa steg visualiseras i modellen nedan.

Fig.1 Digital Kompetens modell (Rökenes & Krumsvik, 2016, s. 3)

Målet för denna kompetensutveckling är att göra IKT till en naturlig del av undervisningen. När IKT har blivit transparent har man nått en digital kompetens med en bredare kunskapssyn där teknologin medierar kunskaper och ämnet är i fokus (Rökenes & Krumsvik, 2016).

Krumsvik (2008) uttrycker även att det behövs en förändring av skolkulturen istället för att enbart integrera teknologi i befintlig kultur. Jacobson (2012) menar att det inte bara är begränsade resurser som är anledningen till att vuxenutbildningen har haft en långsam adaptering till nya metoder för undervisning och hänvisar till Hopey (1999; i Jacobson, 2012) som skriver att det behövs planering, träning, ledarskap, teknisk support och resurser för en lyckad implementering. Lärare måste vilja anta utmaningen med nya metoder och verktyg. Kale & Goh (2012) kom i sin studie fram till att lärare är positiva, trots bristande digital kompetens, eftersom man upplever att man trots allt har en tillräcklig baskunskap. Krumsvik (2008) menar att det är nödvändigt att digital kompetens är en del av skolans struktur för att det ska påverka

lärares arbete och skapa en vilja att öka den digitala kompetensen. Dessutom krävs support, utrymme och tid för att lärare ska förvärva den digitala kompetens som är en nödvändighet för den pedagogiska innovation som den digitaliserade skolan kräver (Krumsvik, 2008).

3.3.2 Eleven

Att vara elev som vuxen skiljer sig till viss del från att vara elev som barn. Den vuxna eleven har med sig olika förutsättningar och erfarenheter, vilket påverkar lärandet. Man har också med sig olika nivåer av digital kompetens. Enligt teorin om att man kan vara antingen digital visitor eller digital resident (White & Le Cornu, 2011) kan eleverna inom vuxenutbildningen vara både digital visitor eller digital newcomer. Det är många vuxna människor i det svenska samhället som har en hög digital kompetens (Digitaliseringskommissionen, 2013). Det är också många som har halkat efter i den digitala utvecklingen. Genom att öka digital kompetens bland vuxna kan man överbrygga den digitala klyftan och förhindra den exkludering som kommer av att inte kunna vara delaktig i det digitala samhället (Jimoyiannis & Gravani, 2011).

Många vuxna elever kan ha lägre självförtroende när det gäller digital kompetens och ett motstånd kan finnas mot att använda digitala verktyg (ibid). Det är av vikt att elever ”learn to use” för att kunna ”use to learn” (Krumsvik, 2008, s.287). Jacobson (2012) menar att det både är *vad* och *hur* man lär som måste förändras för att möta framtidens behov. Genom att förändra synen på hur man lär förändras även relationen mellan lärare och elev och blir mer ett samarbete (ibid.) När vuxenstuderande får en positiv upplevelse av att tillgodogöra sig nya kunskaper och färdigheter får de strategier och självförtroende som behövs för att fortsätta att utmanas och utforska den digitala världen (Jacobs et al., 2014). IKT är enligt Gorard, Selwyn & Madden (2003) en drivkraft för att öka de vuxnas deltagande i lärande för livet. Som elev måste man utveckla kompetenser som är utöver att enbart hantera ett digitalt verktyg. Genom att ge de vuxna eleverna mer kontroll över det material man arbetar med kan man få en positiv effekt på lärandet (Jacobson, 2012).

*”Older adults will take advantage of new tools as they become available and relevant.”
(Jacobson, 2012, s.110)*

3.3.3 Digital utrustning i skolan

Digitaliseringen av skolan ger nya möjligheter att variera undervisningen, men det finns en ojämn fördelning av tillgång och användning i landet (Skolverket, 2013). I Skolverkets senaste IT-uppföljning (2015) beskriver man att tillgången till IT-utrustning har ökat ytterligare sedan mätningen 2012 och användning har ökat bland både elever och lärare. Man kan dock inte se någon större ökning av IT-kompetensen bland elever. Bland lärare kvarstår behovet av kompetensutveckling inom IT. Man beskriver också att nästan alla skolor har IT-support, men att detta inte upplevs som en tillräcklig support. Lägesrapporten för vuxenutbildningen ges utifrån enkäter bland rektorer och denna visar en tillgång på 5,5 elever per dator eller surfplatta (gymnasieskolans motsvarande siffra är 1,3 elever per dator eller surfplatta) och att 4% av eleverna har fått eller fått låna en egen dator eller surfplatta av skolan. Inom kommunal vuxenutbildning finns datorsalar på 69% av skolorna och 51% av skolor som bedriver vuxenutbildning har en IT-plan (ibid.). Almås & Krumsvik (2007) menar att datorer aldrig kan bli en naturlig del av undervisningen om eleverna först måste flyttas till ett annat klassrum för att få tillgång till IT-utrustning och anser att datorsalar inte är en bra lösning för att öka digital kompetens.

I skollagen (SFS 2010:800) står det att inom kommunal vuxenutbildning får huvudmannen bestämma att böcker och andra lärverktyg, som varje elev har för eget bruk och får behålla som

sin egendom, ska anskaffas av eleverna själva eller erbjudas mot avgifter som högst motsvarar huvudmannens anskaffningskostnader. Övriga lärverktyg som används i utbildningen ska tillhandahållas av skolan utan kostnad för eleverna.

3.4 Nationell IT-strategi

Nationellt forum för skolans digitalisering utarbetade ett förslag till nationell strategi för skolans digitalisering. Detta forum bestod av flera olika aktörer från skolan och kom till efter en överenskommelse mellan SKL och regeringen för att främja digitalisering och digital samverkan (Nationellt forum för skolans digitalisering, 2014). Skolverket medverkade i detta forum och arbetade därefter med att ta fram en plan för skolutveckling som blev det nationella skolutvecklingsprogrammet som startades 2016 (U2015/03844/S). I september 2015 fick Skolverket i uppdrag att ta fram en nationell IT-strategi (U2015/04666/S).

Den nationella IT-strategin har som syfte att stärka förutsättningarna för en likvärdig tillgång till IT inom skolväsendet, en stärkt digital kompetens hos elever och lärare och en IT-strategisk kompetens hos skolledare samt för att digitaliseringens möjligheter ska tas till vara för skolutveckling och för utveckling av undervisningen. Den nationella IT-strategin delas upp i två delar för att anpassas till olika skolformer och ska innehålla sådana skolformsspecifika insatser som är relevanta för respektive skolform. Förslaget för förskola, förskoleklass, fritidshem och den obligatoriska skolan offentliggjordes 160404 (U2015:04666) och 160427 kom förslaget för gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och skolväsendet för vuxna (U2015:01153).

I den nationella IT-strategin har man valt att utveckla en vision för 2022, eftersom man anser att det ger en rimlig tidsram för att nå målet att säkerställa likvärdiga förutsättningar i hela skolväsendet.

Vision för 2022

- *Alla elever utvecklar en adekvat digital kompetens.*
- *Skolväsendet präglas av att digitaliseringens möjligheter tas tillvara så att de digitala verktygen och resurserna bidrar till att resultaten förbättras och verksamheten effektiviseras. (ibid, s. 4)*

För att nå denna vision föreslår man flera olika åtgärder inom flera områden. Man påpekar också att man väljer att använda begreppet ”adekvat digital kompetens” för att tydliggöra att utvecklingen kommer att fortsätta och detta påverkar innebörden av digital kompetens. Målsättningen bör därför vara att ha den digitala kompetens som anses vara adekvat i det samhälle som finns.

I följande text sammanfattas de delar av den nationella IT-strategin (U2015:01153) som rör vuxenutbildningen.

3.4.1 Adekvat digital kompetens

Skolverket har i uppdrag av regeringen att ge förslag på förändringar i styrdokumentet för vuxenutbildningen. Senast den 30 juni 2016 ska beslut fattas av regeringen kring denna förändring i styrdokumentet för att tydliggöra uppdraget att ge eleverna adekvat digital kompetens. Man tar i strategin upp att det finns en stor spridning bland de vuxna eleverna när det gäller digital kompetens och att det därför är av vikt att skapa möjligheter för att öka den digitala kompetensen genom tydlighet i styrdokumentet.

Skolverket menar att det behövs kompetensutveckling kring digitaliseringsfrågor på alla nivåer i skolsystemet. Rektorer har en viktig roll och IT-strategisk kompetens måste finnas för att kunna leda det förändringsarbete som krävs för att digitalisera skolan. Det finns en medvetenhet inom Skolverket att kompetensutvecklingsinsatser inte alltid når dem med störst behov och att fördelning av tid och resurser för att tillgodogöra sig denna kompetensutveckling är ojämnt fördelad mellan skolor. De nationella skolutvecklingsprogrammen (Skolverket, 2016) ska ge möjligheter till likvärdighet och för att nå visionen i strategin ser man det i den nationella IT-strategin som nödvändigt att även vuxenutbildningen ska inkluderas i denna satsning, vilket inte var tänkt från början.

Den grundläggande datorkunskapen ska anses som basal och därför ska det ingå i huvudmannens ansvar att säkra att denna finns hos all personal. Personal som arbetar med eleverna ska ha kompetens att avgöra när och till vad digitala verktyg ska användas för att förbättra undervisningen och därmed elevernas lärande. Man ska även som personal kunna hantera digitala verktyg för det egna arbetet, planering och administrering och uppföljning av elevernas arbete. Lärare måste också ges tid att pröva nya möjligheter för att utveckla sin undervisning och ges tid för reflektion kring denna. Man tar även upp att yrkeslärare behöver ha den digitala kompetens som är aktuell för utbildningen och ska därför ges ökade möjligheter att följa branschutvecklingen. Den nationella IT-strategin beskriver inte hur pedagogiskt stöd ska utformas men understryker behovet av att det finns klassrumsnära pedagogiskt stöd. För att öka kompetens kring informationshantering och källkritik bör bibliotekariernas kompetens tillvaratas och skolbibliotek bör vara en självklar resurs i frågor kring digitalisering.

3.4.2 Digital utrustning

I den nationella IT-strategin skriver man att alla i skolväsendet ska få likvärdig tillgång till digitala verktyg. All personal ska ha ett personligt digitalt verktyg inom ett år efter publicering av strategin och huvudmannen ska inom en fyraårsperiod säkerställa lämplig tillgång till digitala verktyg för elever inom vuxenutbildningen. För att detta ska lyckas är det en förutsättning, menar Skolverket, att lokala strategier utarbetas för att säkerställa en tillräcklig infrastruktur med bl.a. tillgång till trådlösa nät och tillgång till relevant kringutrustning som t.ex. projektorer och skrivare. Denna infrastruktur bör senast 2020 vara tillräckligt utbyggd i alla skolor. Man påpekar också att teknik inte får vara ett hinder för skolarbetet och stödfunktioner måste finnas tillgängliga för att förhindra teknikrelaterade störningar. Huvudmannen ansvarar också för att digitala läromedel och lärresurser finns tillgängliga på samma sätt som mer traditionella läromedel.

Skolverket tar upp att det är svårt för vuxenutbildningen att tillhandahålla digitala verktyg på samma sätt som ungdomsskolan med tanke på genomströmningen av elever. De ser dock en stor risk i att de vuxna eleverna inte ges möjligheter att få den digitala kompetens som beskrivs i styrdokumentet. Att man som huvudman för vuxenutbildningen enligt skollagen kan kräva att elever själva ska stå för de verktyg och hjälpmedel som behövs i undervisningen är inte ett förhållningssätt som skolverket rekommenderar, då detta kan leda till bristande likvärdighet och sämre förutsättningar att utveckla den digitala kompetens som krävs för att vara en aktiv medborgare. Man föreslår att detta kan lösas genom att eleverna ges möjligheter att använda digitala verktyg i skolan och även möjliggöra utlåning av den utrustning som behövs för att få likvärdiga förutsättningar.

3.4.3 Digitaliseringens möjligheter

För att kunna tillvarata de möjligheter som ges i en digitaliserad skola krävs även tillgång till kunskap och metoder för att anpassa undervisningen till en digital miljö. Skolverket menar att man i denna miljö kan göra undervisningen mer motiverande genom att träna förmågor som bland annat problemlösning och kreativt skapande. Specialpedagogiska skolmyndigheten får i den nationella IT-strategin uppdrag att utforma en resurs som kan fungera som tillgängligt stöd för lärare och elever kring kunskap om alternativa digitala verktyg. I den nationella IT-strategin skriver man också att nationella prov successivt ska bli digitala fram till 2022. En ökad digitalisering av bedömningsmaterial och prov kan underlätta lärares arbete och även skapa en omedelbar återkoppling för elever. Skolverket tar också upp det faktum att de digitala verktygen ger möjligheter till distansstudier och att man bör söka mer kunskap för att säkerställa utveckling av lämpliga metoder för sådan undervisning.

Det administrativa arbetet på skolorna anser man ha stor utvecklingspotential med hjälp av digitaliseringen. System kring individuella studieplaner etc. bör vara mer användarvänligt så att exempelvis information enbart behöver läggas in i systemet vid ett tillfälle och eventuellt länkas mellan system.

I den nationella IT-strategin skriver man att de föreslagna åtgärderna ska finansieras inom nuvarande ekonomiska ramar, men i huvudsak med de medel som beräknats för de nationella skolutvecklingsprogrammen i budgetpropositionen 2016. Genom att vuxenutbildningen föreslås ingå i skolutvecklingsprogrammen kommer det bli en ökad kostnad med 15 miljoner kronor per år. Huvudmännen måste dock själva budgetera för förnyelse av digitala verktyg, underhåll och utbyggnad av infrastruktur och de inköp som kan behövas i en digitaliserad undervisning. Ett stort ansvar vilar på huvudmännen som har ett finansiellt ansvar, men också ett ansvar i att skapa förutsättningar för personalen att delta i en omfattande kompetensutveckling. Rektorer måste ge personal tidsmässiga och organisatoriska förutsättningar för att delta i bl.a. kollegiala lärprocesser.

4 Material och Metod

I detta avsnitt förklaras materialet, dvs de lärare som har intervjuats och deras arbetsplats Komvux i Lund. Dessutom beskrivs den verksamhet de arbetar i utifrån de förutsättningar som finns för att bedriva vuxenutbildning i ett digitalt samhälle. Därefter beskrivs den metod som har använts vid genomförandet av intervjuerna och arbetet med analysen.

4.1 Komvux i Lund

Den kommunala vuxenutbildningen är en mycket bred verksamhet med tre olika delar som är mycket olika organisatoriskt; Komvux, Lärvox och SFI. Vuxenutbildningen i Lund är samlad i en byggnad där alla de tre skolformerna finns. Det finns dessutom även en yrkeshögskoleutbildning till medicinsk sekreterare.

På Komvux i Lund finns denna termin totalt 3620 registrerade elever, varav 1140 på den gymnasiala nivån. De elever som läser på gymnasial nivå fyller cirka 3500 kursplatser, vilket innebär att man i genomsnitt läser 3-4 kurser per elev och termin. Ungefär hälften av de studerande läser på distans eller i det man kallar flexkurser (distansstudier med frekvent handledning på skolan). På skolan är även cirka 100 lärare anställda och 42 av dem arbetar på den gymnasiala nivån.

I byggnaden som inhyser Komvux i Lund delar skolformerna på administration, undervisningslokaler, bibliotek och utrustning. Viss utrustning är inköpt till särskilda ändamål och är då inte tillgänglig för alla. Den tekniska utrustningen som finns tillgänglig är datorer/laptops och iPads. På skolan finns trådlösa nätverk för både personal och elever och alla lektionssalar är utrustade med projektor och VGA-kabel för koppling till dator/iPad.

Tabell 1: Digitala enheter på Vuxenutbildningen i Lund

Enhet	Kategori	Lokaler	Antal	Totalt
Bärbara datorer	Elever	Lektionssalar	61	
	Personal, lärare	Arbetsrum	68	
	Personal, adm	Arbetsrum	7	= 136
Stationära datorer	Elever	Lektionssalar	54	
		Bibliotek	15	
		Datasalar (3 st)	78	
		Studietorg	12	
	Personal	Arbetsrum	14	= 173
iPad	Elever	Lektionssalar	34	
	Personal, lärare	Arbetsrum	67	
	Personal, adm	Arbetsrum	6	= 107
TOTALT				= 416

Ovanstående tabell visar att det finns 220 datorer (stationära/laptops) tillgängliga för elever på skolan och 34 Ipads. Alla lärare har tillgång till minst ett digitalt verktyg. Alla elever kan inte ha tillgång till digitala verktyg samtidigt, men eftersom många elever läser flexkurser och en del elever enbart läser enstaka kurser eller kvällskurser är flödet av elever i skolans byggnad skiftande. Enligt skolledningen är det svårt att uppskatta antalet elever som finns på skolan samtidigt. Skolverkets anger i sin senaste uppföljning av IT-användning (2015) att vuxenutbildningen i Sverige har 5,5 elever per dator.

Lunds IT-policy är från 2010 och i denna skriver man att visionen är att Lunds skolor ska vara i fronten när det gäller att integrera digitala lärresurser i den pedagogiska verksamheten och man använder EU:s definition av digital kompetens från ”Nyckelkompetenser för ett livslångt lärande” (OECD, 2006). När det gäller vuxenutbildningen skriver man att inom gymnasieskola och vuxenutbildning bör varje elev kunna:

- *arbeta fördjupat med programvaror relevanta för vald studieinriktning så som textbehandling, layout, grafisk presentation, registerhantering, kalkylering och informationssökning*
 - *tillämpa den digitala teknik som används i arbetslivet för vald studieinriktning*
 - *förstå och använda lämplig digital teknik i en lärsituation*
 - *ha ett fördjupat etiskt och källkritiskt förhållningssätt till Internet*
 - *tillämpa relevanta lagar och regler i den egna digitala produktionen*
- (Lunds kommuns IT-policy, 2010, s. 9)*

Lunds kommuns IT-policy skulle ha utvärderats 2013, men man har istället valt att använda verktyget ”LIKA - IT-tempen för skolor och förskolor” som Sveriges kommuner och Landsting (SKL) tog fram 2013 (lika.skl.se). Detta är ett självskattningsverktyg för utvärdering och utveckling av skolans digitalisering med fyra olika delar; ledning, infrastruktur, kompetens och användning. Rektorer på skolan genomförde 2015 en skattning i LIKA-verktyget och därefter har man i en arbetsgrupp på skolan arbetat med att upprätta en lokal handlingsplan. Detta har avstannat pga. att man nu står inför en förändring av det Learning Management System (LMS) som fungerar som nav i undervisningen. En upphandling för hela kommunen har skett och man kommer att gå från ett stort LMS till en mer öppen resurs med ett mindre LMS i kombination med molntjänster. Detta kommer att införas under sommaren 2016 och användas i undervisningen från och med höstterminen 2016.

4.2 Intervjuer

För att kunna svara på frågeställningarna har en kvalitativ intervjustudie genomförts med lärare på den gymnasiala nivån på Komvux i Lund. Detta är samtidigt författarens arbetsplats, vilket innebär att en förförståelse finns kring arbetet på skolan och en relation som kollega finns med de intervjuade lärarna. Genom en medvetenhet om detta har ett så neutralt förhållningssätt som möjligt funnits vid intervjuerna och vid analysen av resultatet. Förhoppningen är att man, genom förtroende som kollega, istället har haft fördelar av att kunna göra intervjusituationen avslappnad och på så sätt fått så uppriktiga svar som möjligt (Navarro Sada & Maldonado, 2007). En fördel har också varit att ha haft möjlighet att vara flexibel kring bokning av tider, då tillgängligheten har ökat.

Studien är enbart riktad mot den gymnasiala nivån av vuxenutbildningen eftersom vuxenutbildningen som helhet har en stor spridning i hur verksamheterna där fungerar. Av de lärare som arbetar på den gymnasiala nivån har 35 lärare fast anställning och det var till dessa som en intresseanmälan skickades via mail vid två tillfällen. Genom att enbart vända sig till gruppen lärare med fast anställning kunde erfarenhet av vuxenutbildning säkerställas. Positiva svar kom från 11 lärare, men enbart 7 intervjuer har kunnat genomföras. På grund av svårigheter att boka in tider för intervju har man efter flera ombokningar till slut valt att tacka nej till att genomföra intervjun. Samtliga lärare ställde upp på frivillig basis och fick information om studiens syfte. De samtyckte alla till att deras intervju svar används i studien efter avidentifiering och de kommer att få tillgång till uppsatsen i sin helhet.

En semistrukturerad intervjuguide skapades för att få en så tydlig bild som möjligt kring lärarnas upplevelser. Med en intervjuguide blir intervjun mer flexibel och man kan öka tillförlitligheten i svaren, då man kan förklara frågorna ytterligare vid behov (Navarro Sada & Maldonado, 2007). Frågorna sattes ihop utifrån fyra olika teman; Digital kompetens, Undervisningssituationen, Koppling till styrdokument och Nationell IT-strategi (se bilaga 1). Eftersom intervjuerna genomfördes innan den nationella IT-strategin offentliggjordes har enbart allmänna frågor ställts kring de tankar man kan ha kring en nationell IT-strategi och satsning på att öka digital kompetens. Lärarna ombads i intervjun att placera sig på en tänkt skala (1-10) för att gradera upplevd digital kompetens och upplevd användningsfrekvens av digitala medier. Detta för att kunna jämföra lärarnas resonemang kring upplevelse av digital kompetens. Denna gradering av digital kompetens gjorde lärarna både innan och efter att ha fått definitionen presenterad. En självrapporterad kompetensnivå är subjektiv och säger inte vilken faktisk digital kompetens lärarna eller eleverna har. För att mäta kompetens krävs andra forskningsmetoder som t.ex. de Aasert & van Braak (2014) genomför i sin studie av digital kompetens där testning av lärarna bekäftar den verkliga digitala kompetensen. För att testa intervjuguiden gjordes en testintervju med en lärare som inte arbetar på den aktuella skolan och därefter kunde vissa korrigeringar av frågorna genomföras för att få en intervjuguide som skulle kunna ge svar på frågeställningarna. Eftersom information som förklarade studien syfte skickades med intresseanmälan kan selektionsbias uppstått då man kan misstänka att de lärare som är minst intresserade av IKT-frågor kan ha valt bort deltagande i studien av ointresse i ämnet. Med en medvetenhet om detta har de frågor som ställts kring de intervjuade lärarnas upplevelser av digital kompetens på Komvux även innefattat ett mer generellt perspektiv. Det kan också finnas risk för bias när man efterfrågar någons upplevelse eftersom detta är subjektivt.

Lärarna som ställde upp på intervjun representerar flera olika ämnesgrupper på skolan och har skiftande ålder och antal år i yrket och på skolan. Fördelningen redovisas i tabell 2. Att gruppen slumpmässigt blev heterogen är positivt för att det avspeglar verksamheten. En kvalitativ studie har inte som syfte att kunna generalisera, utan enbart göra en ärlig och fullständig beskrivning av det som undersöks (Navarro Sada & Maldonado, 2007).

Tabell 2: *Fördelning av intervju personer*

Totalt 7 personer, varav 2 män och 5 kvinnor

Undervisningsämnen:

Svenska, svenska som andraspråk, engelska: 4 lärare

Matematik, Kemi och Fysik: 1 lärare

Karaktärsämnen inom vård- och omsorgsprogrammet: 2 lärare

<i>Ålder</i>	<i>27-63 år</i>	<i>Medelvärde: 49 år</i>
<i>År i yrket</i>	<i>2-40 år</i>	<i>Medelvärde: 19 år</i>
<i>År på skolan</i>	<i>1,5-29 år</i>	<i>Medelvärde: 13 år</i>

Intervjuerna gjordes enskilt under perioden 160329-160414 i ett grupprum på skolan och tog 25-45 min att genomföra. Intervjuerna spelades in för att sedan transkriberas i sin fulla längd. För att öka reliabiliteten i det insamlade materialet fick de intervjuade lärarna läsa igenom sin egen transkriberade intervju och bekräfta att texten överensstämde med de svar man ville förmedla. Några ändringar har därefter gjorts i texten enligt lärares önskan.

4.3 *Analysmetod*

Intervjuerna har aidentifierats och därefter genomgått noggrann läsning i flera steg för att hitta teman i materialet. Med ”framework” som tillvägagångssätt för en tematisk analys har sedan materialet bearbetats (Bryman, 2011). Först sorterades materialet in efter vilken av de tre kärnfrågeställningarna som besvarades. Därefter lästes materialet på nytt och utifrån de teman som framkom tydligast har ett ramverk skapats (Bilaga 2). Materialet har sedan sorterats in i ramen som citat för att synliggöra resultatet (ibid). De teman som framkom är rubriker i resultatdelen och påvisar svar på frågeställningarna Dessa teman har sedan sammanfattas och bildat nya rubriker som används i diskussionen för att på ett tydligt sätt diskutera resultatet.

5 Resultat

I detta avsnitt redovisas studiens resultat utifrån de områden som kärnfrågeställningarna riktades mot. De teman som framkom tydligast under varje område utgör rubriker där citat från intervjuerna lyfts fram. Dessa citat kopplas inte till någon enskild lärare för att inte röja den lovade anonymiteten. I citaten markeras I som intervjuare och L som Läraren. I sista delen av resultatet sammanfattas de intervjuade lärarnas tankar kring den nationella IT-strategin ur ett generellt perspektiv, då den ännu inte var publicerad vid genomförandet av intervjuerna.

5.1 Digital kompetens på Komvux

Detta avsnitt av resultatet ger svar på frågeställningen: Hur förhåller sig lärare inom gymnasial vuxenutbildning till digital kompetens?

5.1.1 Digital kompetens som begrepp

Vad digital kompetens är upplevs mycket tolkningsbart. De intervjuade lärarna har olika tankar kring vad digital kompetens är, men att hantera datorer är centralt. Några lärare lyfter fram teknisk kompetens kring olika program som den viktigaste delen. Att vara digitalt kompetent beskrivs bl.a. som:

”L: Digital kompetens det är ju om man kan hantera digitala hjälpmedel, om man kan ta sig runt på sociala medier och, och söka kunskap digitalt.”

”L: Ja, mycket är nog att hitta information för mig...och kunna presentera informationen på ett snyggt och relevant sätt, man ska kunna få fram och kommunicera det här...med hjälp av teknik.”

En viss tveksamhet uttrycks kring vad som egentligen ingår när man pratar om digital kompetens. Begreppet digital literacy känner ingen av lärarna till, men förklarar att de inser att det bör handla om läs- och skrivförståelse kopplat till det digitala. Att begreppet skulle kunna lyfta fram en mer komplex bild av vad som kan ingå i den kompetens som krävs diskuteras av flera lärare.

”L: IKT... IT har det ju hetat. Vad är det man lägger i?... I början var det ju mycket teknik, upplevde jag det, kan jag tycka nu när man ser det över åren...och då var det tekniken som gjorde att folk ibland avhöll sig från att prova. Så man kan med lätthet säga att det ska vara användarvänligt, det är ju liksom bara ett steg, det första...

I: Mm..

L: Men sen får du se; vad ska du använda allt du kan komma åt, vad har det för... det är ju lite det man måste tänka på också på något sätt!”

Citatet ovan beskriver även en förändring över tid och detta tas upp av flera lärare. Digital kompetens upplevs tidigare enbart fokuserat på den tekniska skickligheten och sådan kompetens kunde man t.ex. få i kursen Datorkunskap som fanns på Komvux fram till 2005. Att sådan kunskap ingår i begreppet digital kompetens uttrycks bl.a. i följande citat:

”L: Ja...eller egentligen tycker jag att man skulle haft kvar ämnet Datorkunskap

I: För att?

L: För att låta det innehålla det som de flesta tycker är svårast.

I: Ja...t.ex, vad kan det vara?

L: Ja, t.ex. Excel om....Jag har undervisat i datorkunskap och då var det inga problem med Word och Powerpoint, men Excel...kunde de inte så bra, även duktiga elever. Elever duktiga från grundskolan...”

För att vara digitalt kompetent i dagens samhälle uttrycker några av lärarna att det krävs mer än teknisk skicklighet och en lärare beskriver detta i följande citat:

”L: Jag tycker att vi, samhället har på något sätt...självlklart måste alla kunna vissa (program) och trycka på knappar och så, men samhället har kommit förbi det där när alla skulle gå...ehhh, vad hette det, ”officeskolan”, eller jag vet inte...”

5.1.2 Lärarkompetens

Den egna digitala kompetensen upplever de intervjuade lärarna vara god och när man ombeds placera sig på en skala för att gradera sin kompetens placerar sig alla från mitten på skalan och uppåt. Efter uppläsning av EU:s definition (OECD, 2006) ändrar flera av lärarna sin placering och detta åt båda hållen på skalan (se tabell 3).

Tabell 3: Lärarnas självupplevda digitala kompetens och förändring efter att begreppet är definierat.

	Digital kompetens före definition	Digital kompetens efter definition	Förändring
Lärare 1	5	7	↑
Lärare 2	6-7	7	↑
Lärare 3	7	7	→
Lärare 4	5	8-9	↑
Lärare 5	10	9	↓
Lärare 6	7	7-8	↓
Lärare 7	7	5	↓

Flera lärare uppgraderar sin digitala kompetens efter att ha hört vad som ingår i definitionen, då de upplever att de saker som tas upp finns i deras ämneskunskaper.

”L: Alltså jag är dålig på själva tekniken, men hitta information och.....och, det är jag duktig på.....och vilka kanaler, alltså i mina ämnen vet jag ju...hur jag ska göra. Jag går ju inte in på google och söker...

I: Så vilken..?

L: Så där blir det högre

I: Ja...vilken siffra skulle du sätta på...dig då?

L: Ja, det är väl högt, 8,9 tänker jag.

I: Ja...

L: Jag är lite så expert i mina ämnen så klart!”

Några av lärarna har gått kurser som t.ex. Datorkunskap eller genomgått de satsningar som har gjorts i skolan genom åren som ITiS (IT i Skolan, pågick i Sverige 1999-2002) och PIM (Praktisk IT- och Mediakompetens, pågick i Sverige 2006-2014). Lärarna anser att de har fått den digitala kompetens de har genom eget intresse och nyfikenhet. Man lyfter även fram att det successivt har blivit en del av livet genom egna barn och livet i övrigt. Den yngsta läraren beskriver att det finns en skillnad i digital kompetens som beror på att man är uppvuxen i den digitala eran.

”L: Dels tycker jag....jag är ju ganska ung....jag har ju...det som eleverna har med sig det har jag också...

I: Ja...

L: Jag kan rätt mycket själv...dels så är man uppvuxen med olika typer av medier som man har haft runt omkring, så det är mycket som jag har haft med mig.

I: Från din skolgång?

L: Från min skolgång innan jag började som lärare...”

Utvecklingen har gått framåt och lärarna beskriver att den egna digitala kompetensen har ökat successivt. Som lärare kan man uppleva att eleverna har högre digital kompetens än vad man

själv har. Detta tar flera lärare upp, men samtliga beskriver att det inte är negativt, utan istället en resurs.

”L: Då upplever jag att den (elevernas digitala kompetens) många gånger är mycket bättre än min....trots att jag är rätt så ung....ehhmm.....och det kan ju kännas jobbigt som lärare ibland, men för mig har det varit mycket en resurs...kanske speciellt när saker krånglar och inte fungerar som det ska...”

”L: Jag har inga problem med det. Alltså, ibland är det känsligt att erkänna att man inte kan, det är det ju...men vissa, ja...nej jag har inte så mycket prestige så, utan jag lägger mig gärna platt och låter dom ta över...det gör jag.”

Samtliga lärare som har intervjuats har en positiv inställning till IKT och framhåller att de gör så mycket de kan utifrån de förutsättningar som finns för att använda och utveckla digital kompetens i sin undervisning.

5.1.3 Elevkompetens

Elevernas digitala kompetens varierar mycket enligt samtliga lärare. Som vuxen har man med sig erfarenheter av skola och yrkeslivs som påverkar förutsättningarna till digital kompetens. Det heterogena elevunderlaget i vuxenutbildningen blir tydligt i följande citat.

”L: En del har väldigt stor erfarenhet och kunskap och en del har mindre. Nu har jag elever som, det är ett väldigt stort spann...”

I: Jaa...?

L: Det är faktiskt någon elev som aldrig har gått i skolan i sitt hemland, medan jag har en elev som är barnläkare. Så det är en väldigt stor variation.”

Lärarna beskriver att vissa elever kan ha svårigheter med att komma in i datorn och hantera ett Worddokument, men att en del elever har en hög digital kompetens. De flesta elever beskrivs hamna kring mitten av skala, men att spridningen är från att inte ha någon digital kompetens alls till att kunna allt som ingår i OECD:s definition.

Tabell 4: Lärarnas upplevelse av elevernas kompetens och förändring efter att begreppet är definierat.

	Digital kompetens före definition	Digital kompetens efter definition	Förändring
Lärare 1	2-10	2-10	→
Lärare 2	3-9	3-9	→
Lärare 3	2-6	”Lägre”	↓
Lärare 4	3-10	3-10	→
Lärare 5	”Både och”	4	↓
Lärare 6	1-10	5	↓
Lärare 7	8-9	7-8	↓

Flera elever kan, enligt lärarna, uppleva att de har hög digital kompetens men att det man behärskar ofta inte är det som efterfrågas i undervisningen. Det man däremot behärskar bättre är sociala medier för social kontakt som t.ex. att hålla kontakt med familj och vänner i hemländer. De intervjuade lärarna upplever att det som förändras i bedömningen av elevernas digitala kompetens utifrån OECD:s definition (OECD, 2006) är att de ofta saknar ett källkritiskt förhållningssätt.

"L: Det jag märker mest där är ju att de copy-paste:ar mycket och att de kan...en del som har låg utbildning kanske kommer att hämta texter från, ja... inte så lämpligasidor..."

I: Så man har inget källkritiskt förhållningssätt?

L: Nej, det kan...det brister nog mer, men inte hos alla...vi har ju alla sorters..."

Lärarna beskriver att de får lägga mycket tid på att förbättra det källkritiska förhållningssättet i undervisningen. För att öka kunskaperna kring källkritik tar flera lärare hjälp av skolans bibliotekarie som bjuds in i undervisningen. Det källkritiska förhållningssättet har dock blivit bättre med tiden och man upplever att man nu kan se en ökad medvetenhet kring tillförlitligheten på internet.

"Ja, att...ehh...att man inte förstår...ehh, men det är också mer sällan nu. Det beror på vem man pratar med, men.....De ungdomar som kommer från den svenska grundskolan har ju koll på, det är ingen som skriver Google som källa längre."

Det mönster som framkommer tydligast i lärarnas svar kring vad som påverkar elevernas digitala kompetens är att utbildningsnivå är den största enskilda faktorn. En låg utbildningsnivå innebär ofta att man inte har kommit i kontakt med det som tas upp i definitionen för digital kompetens. Invandrare som har kommit till Sverige utan någon utbildning alls och som till och med kan ha varit analfabeter när de påbörjade studier inom vuxenutbildning beskrivs ha lägst digital kompetens. Exempel på denna typ av elev beskrivs av en lärare i följande citat.

"L: Ja, från landet. Där hon kommer ifrån, det kan man säga, från en liten by."

I: Jaa..

L: I sydöstra turkiet.....och hon är kvinna

I: Mm

L: Och många barn...

I: Då har man inte fått detta med sig?

L: Nej...men hon använder mobil, hon har ju en iPhone, t.ex.....så att....

I: Mm

L: Så att, det är ju fint."

Om eleverna har hög utbildningsnivå sedan tidigare har de också hög digital kompetens enligt lärarna. Detta innebär att det nästan uteslutande är elever som har hög utbildning från ett annat land och som har invandrat till Sverige som har hög digital kompetens inom vuxenutbildningen. Några av lärarna undervisar elever som man kallar "masterstudenterna". Detta innebär att de ska läsa på universitet i Sverige, men måste läsa kurser i svenska. I dessa elevgrupper upplever man att alla elever har hög digital kompetens.

"L: Men jag har jättemånga studenter, sådana masterstudenter, dom är ju jätte"High"....

I: Så de skulle ligga på en hög siffra?

L: Ja, de ligger ju mycket högre än vad jag gör. De är ofta yngre och dom är....ehh liksom uppväxta med det, det är helt naturligt för dom....det är ingen stor sak”.

Att digital kompetens är en generationsfråga tycker flera av lärarna. Att vara uppväxt i den digitala eran anses ge bättre förutsättningar till digital kompetens. Men man uttrycker också att det inte går att ta för givet att de yngre eleverna kan. Att yngre generationer, dvs ”de som kommer efter”, alltid har kunnat mer än tidigare generationer stämmer inte riktigt längre enligt en lärare.

”L: ehhh...så att, man tycker liksom att det har varit så under en lång tid att dom, dom som kommer efter kan mer men det tror jag har svängt tillbaka faktiskt...”

Flera lärare påpekar att många av de elever som är uppväxta i Sverige och gått i svensk grundskola kan sakna digital kompetens enligt OECD:s definition. Detta menar man kan bero på att man inte har, av olika skäl, kunnat följa med i undervisningen och därför nu måste komplettera sin utbildning på Komvux.

”L:ehhh.....mmm.....Det kommer ju en del ungdomar som inte har gått så mycket i skolan, som inte har varit så intresserade, om man tänker svenska ungdomar. Både killar och tjejer och man tror att de har en kompetens och....ehhh... och så visar det sig att ”Ja, jag har ju spelat så mycket men, men ehh jag aldrig någonsin gjort ett Worddokument”

I: Så fast man har gått i svenska skolan så har man inte...?

L: Fast vi har, vi får ju sådana som inte har varit där!

I: Inte klarat den svenska skolan?

L: Nej..”

Att digital kompetens kan påverkas av vilket kön man har anser inte lärarna stämmer, men att manliga elever kan visa mer av sin digitala kompetens än kvinnor beskriver en lärare i följande citat:

”L: Men det är svårt att se mönster för att ofta tar.....när det gäller IT och så, så tar männen lite större plats.

I: Ja...

L: På något sätt... De säger ”titta här” och så...

I: I klassrummet?

L: De vill visa att de kan.

I: Ja, så männen visar mer att...?

L: Ja...

I: Att de kan?

L: Ja, men det är många kvinnor som.... som är duktiga.

I: Ja

L: Men som inte är så framträdande...”

Några av lärarna lyfter också fram att det kan finnas de som har funktionshinder och diagnoser som gör att de har sämre förutsättningar till digital kompetens.

”L: De som har problem med It’s Learning och det digitala är ju många gånger de som har ADHD och blir väldigt stressade av en...hemsidans utseende ”Jag går in där och hittar ingenting” och det vet jag inte om det har med digital kompetens att göra. Jag tror det är snarare deras perception.

I: Det blir ett hinder?

L: Ja.”

Att socioekonomiska begränsningar påverkar den digitala kompetensen är, enligt de intervjuade lärarna, mest synligt genom den tillgång av digitala verktyg eleven har. I stort sett alla elever har en mobiltelefon, men få har egna datorer med sig. Den digitala klyftan är synlig på Komvux enligt lärarna, där ekonomi är avgörande för tillgång till digitala redskap och internetuppkoppling i hemmet. En av lärarna beskriver hur man får skriva på intyg för att elever ska kunna få socialbidrag till inköp av dator. Bristen på digitala verktyg blir ett hinder för elevernas möjligheter att utveckla digital kompetens.

”L: Det är ju lite, jag menar...de som inte kunde läsa förr... man måste ha en bok för att kunna läsa...så hemmet har ju också betydelse.”

Elevgruppen på Komvux är mycket heterogen när det gäller digital kompetens, vilket innebär att det är en utmaning för lärarna att kunna använda och utveckla digital kompetens i undervisningen.

5.1.4 Samhällets krav på digital kompetens

I styrdokumentet för vuxenutbildningen skriver man att man ska förbereda eleverna för samhällets krav. Dagens samhälle kräver digital kompetens i många avseenden och en oro uttrycks av lärarna kring hur de vuxna eleverna klarar samhällets krav på digital kompetens.

”L: Så de yngre som jag träffar, de tror jag inte har några problem överhuvudtaget, det tror jag inte...De är jag inte orolig för utan det är ju de äldre då ju....De som har en taskig bakgrund, alltså lite skola....ehh, ja, allt annat...De är ju dom man känner för...De kanske är ensamma med barn och ja...mycket elände så, man tänker att det är ju tufft överhuvudtaget. De är ju....de är svåra.....”

Alla lärarna uttrycker att det måste göras mer för att eleverna ska vara utrustade för att klara de krav på digital kompetens som finns i samhället. De tycker också att det är ett gemensamt ansvar i hela utbildningssystemet att se till att eleverna får den kompetensen. Att Komvux ska ta ansvar för de vuxna elevernas utveckling av digital kompetens uttrycker alla de intervjuade lärarna. En av lärarna uttrycker detta i följande citat.

*”L: (Grund)Skolan ska ta ett stort ansvar.
Jag tänker våra elever som redan är där de är, var, vem ska ge dem kunskaper?
Det måste vi göra. Det är ingen annan som kan ge dem, tycker jag. Det är svårt...När man inte vet vad man ska veta, kan man ju inte...och det är inte så lätt att veta....”*

Lärarna kan även uppleva att det kan finnas ett motstånd bland eleverna att använda de digitala verktygen. Det beskrivs som en tröskel att komma över där läraren har en avgörande roll.

”L: Plötsligt så har man motivation att jag ska öva upp min engelska och läraren visade de här möjligheterna, då kan man också komma hem till familjen och säga “Nu är det min tur att ha datorn, för jag måste göra det här” och så har man funnit en ny väg.”

Lärarna menar att det är viktigt att förklara för eleverna att digital kompetens underlättar skolarbetet. Problem uppstår när eleverna använder internet för att söka fakta utan att vara källkritiska eller söker på internet utan att veta något om sökvägar.

”L: Ehh...och där får väl läraren vara tydlig med varför de ska göra det. Förklara vad de kan tjäna på det...Att arbetet blir mycket bättre, de kan utveckla sig själva...och de lär ju sig mycket, kan lära sig mycket, men det krävs ju också att man har de här nycklarna och veta hur....så att google... google är det enda sättet att hitta informationen. Då hade jag också blivit trött. Man skriver in andra världskriget....(Skratt)”

Citatet belyser de svårigheter eleverna kan ha att klara uppgifter utan den digitala kompetens som krävs.

5.2 Digital kompetens i undervisningssituationen

Detta avsnitt av resultatet ger svar på frågeställningen: Hur påverkar de vuxna elevernas digitala kompetens undervisningssituationen på Komvux gymnasiala nivå?

5.2.1 Elevrollen på Komvux

De intervjuade lärarna menar att när man studerar som vuxen innebär det att många av eleverna kan ha andra åtaganden som de måste hantera. Många elever har någon form av arbete vid sidan av studierna och familjeliv med ansvar för barnens skolgång, läkarbesök etc. Detta innebär enligt lärarna också att förutsättningar till att anta nya utmaningar såsom digital kompetens minskar. En av lärarna svarar följande på frågan om elevernas önskan att utveckla digital kompetens:

”L: Det tror jag säkert att många vill...men man har svårt att bara få hit dom tycker jag och har jag en klass på 25...Ja, då kommer mellan 15 och 20 en bra dag....alltså så, det är mycket som spelar in. Det springs ut och in och det är typiskt vuxna kanske...”

Att vara elev som vuxen kan också innebära att det var längesedan man var i en skolsituation och då har en annan syn på hur undervisning ska fungera som innebär att eleven passivt tar emot den kunskap som läraren serverar. Detta beskriver en lärare i följande citat.

”L:och sen är det ju också vad eleverna har tänkt sig, en del är ju mer så att jag kommer dit och sen sitter man där och sen så får man liksom allting....och då är det ju lite svårt att komma över det och inse att man måste göra någonting...”

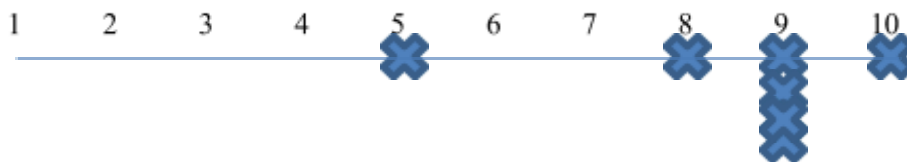
Lärarna menar att de elever som kommer från andra länder och de elever som inte har varit i kontakt med de undervisningsmetoder och betygssystem som används i svenska skolan idag kan behöva introduceras i vad som krävs i elevrollen.

5.2.2 Digital undervisning

Den skiftande digitala kompetensen bland elever och lärare påverkar undervisningssituationen på Komvux. Lärarnas olika nivå på digital kompetens gör att undervisningen innehåller olika mängd moment där digital kompetens krävs och/eller utvecklas. Alla de intervjuade lärarna använder digitala medier i sin undervisning, men de uttrycker också att de tror att det finns kollegor på skolan som använder väldigt lite digitala inslag i sin undervisning. Hur mycket de

intervjuade lärarna använder digitala medier i sin undervisning angavs av lärarna själva på en 10-gradig skala, där alla placerade mellan 5 och 10 (se tabell 5).

Tabell 5: Lärarnas upplevelse av hur mycket de använder digitala medier i sin undervisning på en 10-gradig skala.

Varje kryss representerar en lärare.

Hur man använder digitala medier i sin undervisning skiftar och man beskriver att man t.ex. gör föreläsningar med presentationsprogram, animationer, simuleringar och inspelade föreläsningar. Lärarna väljer dock att anpassa undervisningen efter den digitala kompetens som finns i elevgruppen. Elevernas digitala kompetens kan påverka undervisningen genom att mycket kraft får läggas på att klara grundläggande IKT-färdigheter.

L: ..Ja, det blir ju dessvärre....det tar ju energi från den som inte kan, för t.ex. den som inte kan inkludera en bild i ett Worddokument så tar ju det över på något sätt.

I: Mm

L: Och då blir det det som kraften läggs på...så blir det ju helt naturligt svårt att ha kvar all kraft till själva kursens innehåll egentligen..."

För att slippa lägga kraft på digitala moment som man har svårt att lösa önskar flera elever att få lämna in uppgifter handskrivna på papper. Några av lärarna håller fast vid att man måste lämna in uppgifter i läroplattformen och andra lärare anser att man inte måste detta vid alla situationer.

L: Den här eleven med väldigt liten skolbakgrund hon skickar ju aldrig uppsatser på It's learning t.ex.

I: Hon får, hon lämnar...?

L: Papper som hon skriver på.

I: Papper, ja...

L: Men jag har ju sett att hon är inne på It's Learning när jag skriver. Man kan ju se när hon är inne..."

Några lärare menar att det är viktigt att man inte ger denna möjlighet till att kringgå digitala verktyg för att detta leder till att eleverna inte utvecklar den digitala kompetens som behövs i undervisningen.

L: Jaa.....ja, det är väl att...att man kräver att de ska göra det! Att man inte ger den där möjligheten att....att lämna in på annat sätt och så....att man istället hjälper dem att genomföra det med...digitala hjälpmedel då."

En lärare uttrycker att om man inte styr uppgifterna tillräckligt mycket i digital riktning kan det vara negativt för utvecklingen av digital kompetens.

L:Att man skickar uppgifter och att de kanske har fått lite för öppna uppgifter...en misstanke som jag har...Gå ut på internet och titta...och redovisa sen....grupparbetet.....kanske, jag tror att det går att komma längre om man styr det hela litegrann om uppgifterna har en lite annan struktur.

I: Mm.....Komma längre i?

L: ...Ja, så att det inte är, är bara....jag tror att de gör...kanske för många gånger de har gjort det där allra snabbaste, enkla och så...har liksom inte fått någon riktig vägledning i att, att göra det mera...att utveckla det hela liksom.....”

För att undvika att detta sker menar en lärare att det är viktigt att man föregår med gott exempel och skapar ett klimat som visar på att digital kompetens är viktigt att ha, inte bara för studierna utan även för framtida studier och yrkesliv. En annan lärare uttrycker det som att man måste ställa krav på eleverna och vänja dem vid att det krävs en viss nivå för att de ska utveckla digital kompetens.

”L: Ja, klimatet i klassrummet.....det är väl mer att man som lärare tar in digitala hjälpmedel och visar på att det är viktigt. Att det är viktiga färdigheter att ha om man sen ska ha ett jobb och utbilda sig.....så jag tycker att det är mycket upp till läraren också.....”

I: Att visa på.....att det är viktigt?

L: Ja, att det är viktigt och att använda det.....”

Några lärare menar att man kan i sin undervisning göra digitala verktyg mer självklara och på så sätt både avdramatisera svårigheterna som upplevs av eleverna och vara en förebild som visar på att digital kompetens är en viktig kompetens för livet.

5.2.3 Anpassad undervisning efter digital kompetens

Flera av de intervjuade lärarna uttrycker att de förväntar sig en viss digital kompetens av eleverna för att kurserna ska fungera. Alla använder t.ex. en lärplattform med inlämningsuppgifter etc.

”L: Folk är ju i så korta perioder hos mig, så jag förutsätter ju ofta att de kan saker...ehh ...och sen när jag, sen blir jag lite överraskad då, när det är någon som inte vet hur de ska lämna in arbeten i It's Learning och jag får backa lite och säga “Jaha, titta här nu. Så här ska vi göra och här ska du klicka för att se kommentarer”...”

I: Så då får du visa?

L: Då får jag gå tillbaka lite, men jag känner ju att många blir uttråkade om jag börjar på den nivån.”

För att nå fram med sin undervisning nivåanpassar flera lärare sin undervisning genom att den digitala kompetens som krävs är där flertalet av eleverna befinner sig kompetensmässigt. Man ger också enskild handledning till de som önskar extra stöd, vilket är tidskrävande.

”I: Känner du att du får anpassa undervisningssituationen efter elevernas nivå på digital kompetens?

L:Jaaa.....Nej, egentligen inte. Man får ju naturligtvis hjälpa den som inte kan!

I: Mm

L: Det tar ju den tiden...

I: Men du förväntar dig någon slags... att man ska kunna en viss...?

L: Ja, men kan man inte så får man ju hjälp!

I: Ja..

L: Så det påverkar ju på det viset att man får lägga ner mer tid på de som inte kan.”

Flera av de intervjuade lärare upplever att de får lägga mer tid på de elever som inte har adekvat digital kompetens för att de ska klara de digitala momenten i kursen. Det blir därför viktigt för

lärarna att underlätta arbetet genom att, som lärarna uttrycker det, tillrättalägga material etc. från början. Man förklarar och visar noga hur man ska gå tillväga för att klara de digitala moment som används i kurserna, vilket kan vara tidskrävande.

"I: Påverkar det arbetet...var de befinner sig i sin digitala kompetens?"

L: Ja, ja det vet jag faktiskt inte så...för jag tycker att jag, jag tillrättalägger ju väldigt mycket, får jag nog säga. De har ju sitt kursrum och så säger man "Nu är det detta avsnittet och då har ni dom länkarna där och där hittar ni det som jag har spelat in och där ser ni detta"

Flertalet av de intervjuade lärarna uttrycker också att det faktum att det är en skiftande nivå på digital kompetens i klasserna och man använder eleverna för att ge tips och visa på bra exempel. Eleverna upplevs vara duktiga på att t.ex. ta hitta bra övningsmaterial eller appar som kan användas för att t.ex. träna språk.

"I: Hur kan eleverna bidra till ökad digital kompetens i undervisningssituationen?"

L: De gör det! De ger tips på, på appar!

I: Mm

L: Och youtube som de...

I: som de har hittat?

L: Hjälpmedel till att lära sig svenska.

I: Ja

L: De är jätteduktiga på det!"

Flera lärare menar att det kan räcka med att några elever i klassrummet har en högre digital kompetens för att det ska möjliggöra undervisning som kräver digital kompetens. Förhoppning är då att dessa elever lär sina klasskamrater under arbetets gång, men man är dock medveten om att det även kan innebära att det enbart är dessa elever som gör allt det arbete som kräver digital kompetens och att nytt lärande uteblir. Det finns dock andra fördelar med att öka den digitala kompetensen för eleverna som att självförtroende och självkänsla kan öka när man behärskar olika saker som t.ex. Presentationsprogram, vilket följande citat lyfter fram.

... Och.....ehhh....det är ju jätteviktigt t.ex. att alla kan visa powerpoint och sådana saker.

Att använda?

Använda ja...

I presentationer och?

De känner ju att de behärskar det och det ökar självförtroendet och självkänslan."

5.2.4 Digital utrustning i undervisningen

Alla lärarna använder laptop i sin undervisning och fyra av dem använder även en Ipad. Att eleverna har för liten tillgång till digital utrustning lyfter alla de intervjuade lärarna, men alla har inte själv behov av mer utrustning till sin undervisning. De digitala verktyg som används av eleverna är de som finns i gemensamma utrymmen (studietorg och bibliotek), de som finns i datorsalar (om läraren har bokat in sin lektion där) och den utrustning man tar med sig själv.

"L: Vissa har Ipad med sig eller någon form av läsplatta. Vissa kör bara sin mobil. Skrämmande många kör bara sin mobil. En del har bärbara datorer med sig, väldigt få, och resten sitter på våra gamla tröskverk här runtomkring."

De lärare som själva använder digitala verktyg minst är också de som anser att tillgången inte borde spela så stor roll, eftersom de flesta uppgifter kan lösas på papper eller med böcker.

”L: Och datorerna här i skolan, det finns ju i studion, i bibblan och ute på stora studietorgen...ehh...jag vet inte riktigt vem som sitter där.....Nä, man tar nog för givet att de har tillgång till det hemma. Mina elever behöver, ja...de missar ju saker om de inte har dator, det gör dom ju. Det finns mycket information på It’s Learning. Men de måste lämna in lite saker och så på It’s Learning också...så att visst...och ibland får jag, det kanske är dumt, men de får lämna in papper då

I: Mm..

L: Ehh...

I: När de inte kan lösa det digitalt?

L: Nä.....ibland kraschar dator och det kan vara det ena och det andra...katten är sjuk och (suck)...”

En av lärarna har fått tillgång till några laptops, som egentligen tillhör en annan skolform i byggnaden, som kan lånas ut under lektionstid.

”L: Jag sitter ju med elever som kommer en och en och så...för dem kan ju problemet vara att om de inte har med sig en egen dator och kanske inte har någon bra dator hemma heller... så hämtar jag en sån (lånad laptop) och så får de sitta och skriva med den.”

De intervjuade lärarna ser flera svårigheter med att det enbart är mobiltelefoner som används av eleverna då det är svårt att skriva och göra mer omfattande uppgifter på ett så litet digitalt verktyg. Man tar också upp problemet med att lärplattform och andra hemsidor ser annorlunda ut i mobilversioner, vilket gör att eleverna har svårt att följa instruktioner som ges ut kring hur man ska gå tillväga, somutgår från hur det ser ut på datorn. Någon lärare försöker använda mer mobilanpassade appar och liknande för att det ska bli lättare för eleverna att själva kunna genomföra moment och t.ex. öva på saker hemma.

”L: Ja, det är det ju för... dels är det ju tillgången till...Vad har de för möjligheter till och nå den digitala sfären så att säga?...nämen har de en....dator eller en padda, eller platta....då är det ju lätt, bara ett klick och så kan du hämta hem någonting...men det är väldigt svårt på lektionen att sitta och producera någonting på sin lilla mobil.”

De flesta lärarna anser att det borde vara självklart att eleverna har tillgång till digitala verktyg som datorer eller läsplattor och internet och att det behövs för att undervisningen ska vara av god kvalitet.

”L: Så att där påverkas det på det positiva sättet. Folk lär sig mer av att se saker och med att lägga in bilder och så kan jag få jättebra bilder. Jag är jättedålig på att rita på tavlan och så...så och overhead (skratt) grejor och så...Så det är jättespositivt. Sen när de ska jobba själv kommer det negativa. Där har vi ingen tillgång. Vi har inte tillräckligt med tillgång till digitala hjälpmedel.”

Man ser dock svårigheter i hur eleverna ska få tillgång till den mängd digital utrustning som behövs. En lärare beskriver i följande citat varför detta är svårt att kräva av eleverna.

”L:Alltså de har inte gott om pengar våra elever. Jag kan inte kräva att de alla har läsplatta eller att alla har en dator hemma eller internetuppkoppling. Det kan man tyvärr inte och de förväntas jobba ganska mycket hemma...”

En lärare beskriver också att det inte alltid är självklart att eleverna har tillgång till dator trots att det finns en dator i hemmet. Detta kan bero på att barnen i familjen främst har tillgång till den digitala utrustningen som finns i hemmet.

”L: ...Och där är det ju konkurrens nu speciellt...och för de lågutbildade som har många barn så kommer de inte till datorn för det är barnen som ska ha den. De har ofta datorer, alla har det, men....men de säger att barnen använder dem så de får inte tillgång.”

Lärarna uttrycker också att de hade kunnat lägga upp undervisningen annorlunda om de hade haft en större tillgång till digitala verktyg i klassrummet. En lärare menar att det är tråkigt att inte kunna göra det man skulle vilja göra i klassrummet för att digitala verktyg saknas.

”L: Jag ger uppgifter, jag hade tyckt att det hade varit jättebra, t.ex. Jag har använt mycket...För idag har eleverna mobiler, smartphones för det mesta. Det är i alla fall tillräckligt många som har det så att man t.ex. kan spela in filmer och så..

I: Mm...

L: Men om vi hade haft tillgång till andra (digitala verktyg)hade de kunnat klippa filmer, de hade kunnat göra hemsidor, alltså det finns massvis med grejor som man skulle kunna göra...

I: Mm...

L: Där de skulle kunna få den kompetensen med sig längs vägen. Man hade ju så klart fått hjälpa dem att göra det också...

I: Men där begränsar du, eller anpassar du...?

L: Ja, där anpassar jag uppgifterna.

I: Det går inte?

L: För det går inte och då får man gå tillbaks till någon sorts ”oldschool”, vilket jag tycker är jättetråkigt.”

5.2.5 Koppling till styrdokument

Alla lärarna är inte övertygade om att digital kompetens ingår som ett mål i de styrdokument som finns för undervisningen på Komvux. Man uttrycker även att det inte står i kunskapskraven för kursen eller att det är tolkningsbart huruvida det ska ingå digital kompetens som ett krav eller ej.

”L: Det ställs ju bara på sin spets de gånger någon kommer och säger “Får jag lämna mitt arbete på papper...” Då kan jag säga “Nej, det går tyvärr inte” eller “Ja, det går på just den här första, men till nästa då får du lösa det eller komma hit så får vi hjälpa dig och skriva och lämna in”

I: För de ska klara göra ett Worddokument och skicka in det?

L: Ja, fast jag vet inte om jag säger att det krävs i kursen, men kanske snarare att jag säger att det krävs för att du ska kunna gå den här utbildningen. Att....det är nog sällan som jag hänvisar till kursplanen.”

Flera av lärarna menar att det står mycket tydligt i kunskapskraven att man ska visa på digital kompetens och att det därför ingår naturligt i kursen. Den digitala kompetensen beskrivs som tydligt knuten till ämnesspecifik kunskap. I kursen svenska är det t.ex. mycket fokus på söka

information och vara källkritisk och då gör man detta via digitala verktyg idag istället för i böcker som man gjorde tidigare.

”L: Ja, att man ska kunna..... att man ska kunna hantera vanliga sökningar och Worddokument och källkritik som du sa, men det har ju aktualiserats ännu mer när det är på nätet, men det är ju något som vi alltid har arbetat med i svenskan!”

I matematik använder man bl.a. digitala hjälpmedel som används för uträkning och på detta sätt digitaliseras kursen. Några lärare diskuterar att man kanske inte bidrar till digital kompetens ur ett samhällsperspektiv, utan enbart har ett kursspecifikt perspektiv.

”L: Men det står ju digitala hjälpmedel...uttryckligen, i mattekursen t.ex.....och i fysik så finns i det experimentella målet så finns ju att.....att planera, genomföra och.....utvärdera och rapportera. Det är inte bara en labbrapport, utan det är, i genomförande så kan, så finns utrustning med.”

En lärare påpekar att det är underligt att det inte tas upp så mycket kring digital kompetens i de läromedel som används om det finns med i kunskapskraven. Om man då utgår ifrån en kursbok i sin lektionsplanering kommer ingen digital kompetens med i undervisningen om man inte lägger till det själv som lärare.

5.3 Den nationella IT-strategin på Komvux

Detta avsnitt av resultatet svarar på frågeställningen: Hur kan den kommande nationella IT-strategin komma att påverka gymnasial vuxenutbildning?

Alla lärarna är positiva till en nationell IT-strategi. Några av lärarna uttrycker dock en viss oro kring att satsningar inte alltid blir verklighet, vilket exemplifieras i följande citat.

”L: Vi får ju väldigt ofta höra vi lärare att pengarna räcker inte...och då kan man ju säga, om det nu kommer något uppifrån, hur når det ut till oss? Det är väl ofta där det är ett problem många gånger....Det har vi inte, det kan vi inte prioritera detta budgetåret...nääh...så är det ibland stopp och då kan man ju lätt bli nedslagen, men då får man väl istället försöka se något annat sätt.”

De intervjuade lärarna tycker även att det vore bra med tydlighet i kunskapskraven och menar att tydlighet underlättar deras arbete. Om styrdokumentet kräver digital utrustning kan detta, enligt lärarna, sätta krav på ledning och huvudmän att prioritera detta. De uttrycker även att det får som följd att alla lärare måste arbeta med elevernas digitala kompetens och kan inte längre välja själv om man vill använda digitala verktyg i sin undervisning. Detta belyser följande citat.

”L: Då förtydligar man det och då kommer vi inte undan. Då kan jag inte bestämma själv som lärare om jag vill använda det eller om jag inte vill använda det, utan då står det faktiskt att du måste.

I: Ja...

L: Och då kanske det också krävs, alltså då, då kanske det också blir tydligare för vår, våra eh...huvudmän eller vad man ska kalla det för, att vi lärare faktiskt måste ha kompetensen, för då står det att vi ska lära ut också...”

5.3.1 Likvärdig utbildning

Flera av lärarna påpekar att det inte ges samma förutsättningar till digital kompetens inom vuxenutbildningen som inom grund- och gymnasieskolan för ungdomar. Man anser att vuxenutbildningen har halkat efter och därför är behovet av en satsning extra stort.

"I: Hur ser du på behovet av denna satsning på Komvux?"

L: Störst behov av alla! Jag tycker att de har satsat väldigt mycket på grundskolor och ungdomsgymnasium, där man har sett till att det åtminstone finns saker och ting att öva den digitala kompetensen med, men de har helt glömt bort vuxenvärlden, och där hoppas jag verkligen att det är prio ett. Att de begriper att det här är viktigt!"

Några lärare beskriver också att den elevgrupp man har inom vuxenutbildningen kan vara svårare att undervisa än elever inom grund- och gymnasieskola pga den heterogenitet som finns. Detta anser man borde vara tillräckliga skäl för att utvecklingen av undervisningen ska vara likvärdig den inom övriga skolformer.

"L:att vi får människor med väldigt olika, jag kan tänka mig att....att det är inte är lika stor skillnad bland ungdomarna i skolan som vi får in folk från.....Afrika, eller olika kontinenter....ehhh.....eller de andra, de svenskar som inte har varit med i den digitala utvecklingen här. De har halkat efter....

I: Och de är dem vi får hit?

L: En del sådana kommer ju hit, inte bara....Vi får ju de som kommer mer uppifrån också, men det är de där få som har halkat efter som vi behöver kompensera."

Flera lärare ger uttryck för en önskan om ökad tillgång till digitala verktyg, men förklarar att befintligt system är uppbyggt på att vuxna elever måste tillhandahålla sin egen utrustning. Detta innebär att undervisningen inte kan utveckla elevernas digitala kompetens i samma utsträckning.

"L: Men vi får ju alltid höra, vi som jobbar i vuxenutbildningen, vi har inte de kraven på oss att vi ska erbjuda det ena och det andra. Detta är vuxenutbildning, de får ta med sig eget! Det är ju ofta det argumentet som vi möter, om man vill ha utökade resurser...och man kan ju fråga sig hur likvärdigt det är..

Några av lärarna lyfter fram att en satsning för att öka den digitala kompetensen också innebär att man måste få tid till att skaffa kunskap och för kollegialt utbyte. Man menar också att alla lärare måste hjälpas åt för att gemensamt kunna höja den digitala kompetensen hos eleverna. Att huvudman och skolledning avsätter tid och resurser för att en satsning ska bli verklighet är ett måste på Komvux enligt flera lärare. En lärare uttrycker följande;

"L: Men det krävs att vår ledning tar det här på allvar och förstår, eller vår kommun eller vem det nu är som sitter på pengarna och som då tar ett ansvar även för de vuxenstuderande och deras digitala kompetens. Inte bara för grundskola och ungdomsgymnasium...utan faktiskt tar ett ansvar för vuxenstuderande också..."

5.3.2 Tillgång till digital utrustning

Flertalet lärare påpekar att tillgången till digitala verktyg på skolan är otillräcklig och efterfrågan stor. De intervjuade lärarna diskuterar olika lösningar för att öka tillgången på digitala verktyg för eleverna. Några lärare menar att 1:1-konceptet (en dator per elev) som används för ungdomsgymnasium i Lunds kommun borde finnas även på Komvux. Andra menar att detta inte blir möjligt pga genomströmningen av elever och att eleverna kan läsa enstaka kurs

under en kort period som t.ex, en termin.. Att eleverna borde kunna få låna en laptop under skoltid och att ha klassuppsättningar av laptops eller Ipads i vagnar eller skåp ges som förslag. Det diskuteras även om digitala verktyg i framtiden inte är så kostsamma för eleven så kunde det jämföras med att man idag kräver en lärobok till undervisningen.

”L: Skulle vi ha, det är klart att det skulle vara fint om vi hade 1 till 1, det skulle det ju vara. Att alla eleverna skulle kunna sitta med en egen och vi visste precis vad de hade för utrustning och vi slapp det här....tjafset som ibland uppstår....att man ska lämna in sin dator för att få hjälp så att inte Word låste sig varenda gång man skulle jobba hemma....ehh....Det är klart att det skulle vara fint, men jag har lite svårt att se hur det skulle fungera eftersom en del kommer in för bara enstaka kurser.”

Det finns också lärare som menar att det kanske inte behövs mer digital utrustning på skolan utan att eleverna själva kan om besörja detta behov. Detta uttrycks av lärare som använder digitala medier mindre frekvent.

”L: Ja, alltså...jag kan leva utan, det kan jag...Mina elever kan klara sig utan, men...som vi sa innan, det här med mobil och dator, det är ju klart ehh....jag har svårt att se dem släppa runt på en bärbar och....alla, jag tror att alla har en dator hemma och kommer man då utan dator och behöver intyg, så visar de det för socialen och så får de en dator där...ehh, det har ju varit några stycken...Men det är ju inte många. Och de andra tänker jag att de har...tillgång hemma.”

Det uttrycks även att mycket av infrastrukturen har blivit bättre den senaste tiden och att det nu finns mer utrustning än tidigare och tillräcklig nätverkskapacitet.

”L: Ja.....det har ju blivit bättre det här nätverket. Det var ju en sak som var tokig och det är ju sånt som också kan hända....att säg att man ska va IT-kommun och sen så loggar eleverna in och så blir de utkastade för det funkar inte...”

5.3.3 Adekvat digital kompetens

För att kunna digitalisera skolan och öka elevernas digitala kompetens krävs ett förändringsarbete på hela skolan enligt flera av lärarna.

”L: ...Och sen så tycker jag också att vi lärare måste hänga med lite mer. Vi kan inte stå med våra böcker från 2011 längre....och undervisa på det sättet, alltså vår undervisning måste utvecklas med samhället. Vi kan inte undervisa i en värld som fanns på 80-, 90-talet när vi befinner oss i en digital verklighet.”

Alla lärarna är inte säkra på att det behövs mer digitala verktyg för den undervisning man bedriver idag.

”L: Sen tror jag inte att.....ja, i vår undervisning, vi har ju inte dem så många timmar i veckan.....så där, där behöver jag ju inte datorer. De har ju sina iPhones och det räcker...De använder de ofta som lexikon...”

Någon lärare ger även uttryck för att det som behövs för att öka den digitala kompetensen är att kursen Datorkunskap återinförs.

”L: Nä, jag tycker att de ska ta tillbaka kursen datakunskap faktiskt!”

I: Ja....Det hade varit bättre?

L: Ja...det kan ju finnas i kurserna också....men det hade ju kunnat vara ett ställe där man hade kunnat vara riktigt tydlig med....och också på ett bra sätt kunna se till så att man når målen.”

Flera lärare beskriver att det finns en skiftande kompetens i lärarkollegiet och att det är av vikt att man som lärare utvecklar sin egen digitala kompetens. Man påpekar att det inte alltid är fler digitala verktyg som behövs, utan att det framför allt är användandet som måste öka.

”I: Så mer tillgång till bärbara datorer...hade underlättat?

L: Ja, litegrann....skulle det faktiskt...men annars ligger nog ganska mycket i att få igång användandet.”

Att man som lärare ställer krav på att eleverna ska utveckla sin digitala kompetens anses mycket viktigt. Några av lärarna diskuterar vad som kan göras för att utveckla undervisningen så att den kan öka elevernas digitala kompetens.

”L: Folk tenderar ju att klara det de måste. (skratt) Då lär man sig det. Men det är klart att det finns... Det är väl viktigt att vi i skolan inser att vi har, att vi ska ge dem många olika, varierande uppgifter där så att man tvingas att använda sin IT-kompetens. Det kan jag tänka.”

De intervjuade lärarna tar också upp vad de tycker krävs för att genomföra en digital satsning på Komvux och flera anser att det behövs både mer utrustning, mer kunskap och mer tid för att digitalisera undervisningen. En lärare uttrycker följande kring vad som behövs.

”L: Ja, alltså, vi kan ju börja från scratch genom att se till att varje elev har tillgång till ehh...en pc eller en Ipad eller någon form av...av sak de kan jobba med.

I: Mm

L: Det är nummer ett ehh...sen nummer två är också att utbilda personal, att inspirera, att inte acceptera att folk finns på overheadstadiet ehh...utan att faktiskt...se till att också personalen befinner sig lite före eleverna och inte efter eleverna...Vi kan ju inte, vi kan inte gnälla så länge vi faktiskt är ganska dåliga på det själv.”

Olika förslag på hur man skulle kunna öka den digitala kompetensen bland lärarna lyfts fram och man föreslår bl.a. att det skulle kunna finnas de i personalen som fick tid i sitt schema för att vara inspiratörer eller att alla i personalen fick avsatt tid till denna kompetensutveckling. Att få tid till att utveckla undervisningen anser alla lärarna vara en avgörande faktor för att lyckas med en digital satsning. Om mer tid hade funnits till detta hade man kunnat arbeta mer innovativt och skapande enligt flera lärare. En lärare uttrycker följande kring detta.

”L: Ja, då skulle ju kanske vi haft ehh....vi skulle haft, vi lärare skulle haft fler timmar i våra ämnen, i kurser som vi undervisar i och så skulle vi haft tillgång till lite sådan här utrustning...mer än vad vi har och då hade man kunnat vara mer med i själva det här, vi skapar, för det tycker jag att man känner att det är vi inte. Det kan man ju inte precis vara i så stor utsträckning.....och då är det väldigt svårt för en elev att sätta sig in i...Då får man litegrann lita till att du har någon i klassen....då får du sätta i grupper så vet du att där har du en som kan driva det och så...faktiskt....”

6 Diskussion och slutsats

Syftet med denna studie var att få en bild av hur man som lärare inom vuxenutbildningen förhåller sig till digital kompetens och hur denna kompetens påverkar undervisningssituationen vid Komvux i Lund samt att ta reda på vad den nationella IT-strategin kan innebära för denna verksamhet. Den kvalitativa intervjustudie som gjordes gav en bra inblick i lärarnas upplevelser kring dessa områden och svar på studiens frågeställningar kunde således sammanställas utifrån det insamlade materialet. I detta avsnitt diskuteras resultatet utifrån sammanfattningar av teman från resultatet och en slutsats presenteras. Även de begränsningar som finns i studiens resultat lyfts fram och diskuteras samt de tankar som finns kring fortsatt forskningsbehov.

6.1 *Diskussion av resultatet*

6.1.1 *Adekvat digital kompetens*

Adekvat digital kompetens är ett begrepp som används i den nationella IT-strategin och Skolverket påpekar att det är viktigt att inse att utvecklingen kommer att fortsätta och vad digital kompetens är kommer att förändras i takt med samhällsutvecklingen, där av ska skolan ge adekvat digital kompetens i relation till vilka behov som finns i samhället. Att digital kompetens är viktigt ur ett samhällsperspektiv diskuterades av lärarna och de anser att det är Komvux som måste ge denna kompetens.. Att begreppet digital kompetens är komplext bidrar också till svårigheter att diskutera detta, då man ofta inte talar om samma sak. Krumsvik (2008) beskriver att digital kompetens är det begrepp som används i en skandinavisk kontext och det är också bara detta begrepp som de intervjuade lärarna diskuterar utifrån. Ingen av lärarna kände till begreppet digital literacy och kunde således inte diskutera eventuella skillnader i begreppen. Det framkom däremot att det lärarna innefattade i digital kompetens skiftade. Lärarnas bild av digital kompetens är ofta kopplad till det som ingår i traditionell undervisning och som är en del av kunskapskrav i kurser. ”Technical stuff” (Lankshear & Knobel, 2006) hade en framträdande roll i intervjuerna och den kunskap som efterlyses skulle bl.a. kunna fås i kursen Datorkunskap, som en av lärarna ville återinföra. Kurser av detta slag fokuserar på grundläggande datorkunskap och programhantering och en lärare menade att samhället är förbi denna typ av grundläggande kurser. Några lärare såg dock inte den tekniska skickligheten som en tydlig del av OECD:s definition.

Efter att ha läst igenom definitionen kunde man uppleva sin digitala kompetens som högre än den nivån man placerade sig på skalan utifrån sin egen definition. Detta pga att man upplever att man är skicklig i de delar av det egna ämnet som kan kopplas till OECD:s definition (som t.ex. källkritiskt förhållningssätt). Det begrepp som även inkluderar ett tankesätt med bl.a. kritiskt tänkande, problemlösningsförmåga och kommunikationsförmåga som Europakommissionen (2006) anser att framtiden kommer att kräva kopplas ofta ihop med digital kompetens i teorin. Ferrari (2012) påpekar att även om det teoretiska begreppet har förändrats så är det fortfarande med fokus på de operativa, tekniska förmågorna som begreppet används. Detta stämmer överens med det resonemang som de flesta lärarna förde vid intervjuerna. Att man med digital kompetens kan mena ett nytt sett att se på kunskap, så som Lankshear & Knobel (2006) beskriver med begreppet ”New Digital literacies” är inte lika självklart för lärarna. Ingen av lärarna diskuterar hur undervisningen skulle kunna utvecklas med hjälp av sociala medier, digitala spel etc. som en del av undervisningen. Flertalet av de intervjuade lärarna beskriver digitaliseringen av undervisningen som att införa nya verktyg för att göra de moment som redan finns, vilket inte innebär en större förändring av undervisningen och synen på digital kompetens. Några av lärarna nämner dock att man med mer IKT skulle kunna undervisa mer innovativt och skapande, vilket skulle kunna tyda på en definition på digital kompetens som är närmre ”New digital literacies” (ibid). Samtidigt beskriver några av de intervjuade lärarna att de inte lägger tid på att utveckla digital kompetens om det inte ingår i kunskapskraven, dvs de delar av OECD:s definition (2006) som även är ett kunskapskrav i en specifik kurs som t.ex. att eleven ska ha ett källkritiskt förhållningssätt. Detta innebär att de har ett ämnesspecifikt perspektiv på digital kompetens och inte ett samhällsperspektiv där digital kompetens är en nyckelkompetens för framtiden. Det är tydligt att det finns flera olika dimensioner i lärarnas definition av digital kompetens och detta försvårar diskussionen och förändringsarbetet som krävs för att eleverna ska få digital kompetens i undervisningen. I Vux12 (SKOLFS 2012:101) hänvisar man till ”Nyckelkompetenser för livslångt lärande” (OECD, 2006) som ett övergripande mål för utbildningen, där digital kompetens är en av dessa åtta kompetenser. Även i de övriga styrdokument som är aktuella för vuxenutbildningen (skollagen och vuxenförordningen) skriver

man att utbildningen ska förbereda eleven för de krav samhället ställer. Detta innebär att digital kompetens borde vara en självklar del av utbildningen även på Komvux.

6.1.2 Lärarkompetens

Alla lärarna har minst ett digitalt verktyg och upplever att de hade ganska god digital kompetens. De beskriver även att denna kompetens har utvecklats pga intresse och nyfikenhet, vilket kan tyda på att alla de intervjuade lärarna har någon form av intresse kring IKT. Eftersom lärarna också beskrev att lärarkollegiet har skiftande nivå av digital kompetens och att alla lärare på skolan inte använder IKT i så stor utsträckning i sin undervisning är det tänkbart att de intervjuade lärarna tillhör dem med ett större intresse av IKT och då även mer användning av IKT i sin undervisning. Flertalet av de intervjuade lärarna anser sig använda digitala medier mycket eller alltid i sin undervisning. Kale & Goh (2012) menar i sin studie att det är upplevd självförmåga, arbetstyngd och inställning till IKT som är avgörande för hur sannolikt det är att man använder IKT i sin undervisning, vilket verkar stämma överens med de lärarna som genomförde intervjuer där framför allt inställningen till IKT verkar avgörande. Bland de intervjuade lärarna fanns ingen som var uttalat negativ till IKT eller verkade uppleva att teknisk utrustning blivit pådyvld såsom Selwyn (2011) lyfter fram. Med tillräckliga baskunskaper kring IKT verkar man vara positiv till detta som en del i undervisningen, vilket Kale & Goh (2012) konstaterade i sin studie.

Den heterogena elevgruppen inom vuxenutbildningen leder till att den digitala kompetensnivån kan vara väldigt olika i klassrummet. Detta gör också att läraren kan vara expert i vissa elevgrupper och vara den med minst digital kompetens i andra elevgrupper. Jacobson (2012) beskriver att detta kan påverka rollerna i klassrummet och några lärare upplever detta som positivt för samarbetet. Dessa lärare beskriver att detta är ett bra sätt att lyfta eleverna och utveckla deras självförtroende, och att man som lärare inte får uppleva det som en prestigeförlust. Hur man använder digitala medier i sin undervisning är skiftande och utifrån modellen för utveckling av digitala kompetens (Fig. 1, Rökenes och Krumsviks, 2016) befinner sig lärarna på olika steg i kompetensutvecklingen. Att komma till den nivån som är målet, dvs när IKT är transparent i undervisningen, är inte självklart och sker inte utan en medvetenhet om processen (Krumsvik, 2008). För att lärarna ska fortsätta sin digitala kompetensutveckling behövs en bredare kunskapssyn med en insikt om att det är användningen av det digitala verktyget som gör skillnad och inte verktyget i sig (Jacobson, 2012). För att lyckas med detta förändringsarbete krävs, enligt Krumsvik (2008) en förändring av skolkulturen och inte enbart en integrering av teknologi i befintlig kultur. Att förändra både *vad* man lär ut och *hur* man gör det, som Jacobson (2012) menar behövs, kan kräva stora förändringar för lärarna. Genom att lärarna tar eget ansvar för utveckling av sin egen digitala kompetens kan förändringsprocessen påbörjade, vilket en av lärarna lyfte fram som en viktig del av digitaliseringen av Komvux. Av de intervjuade lärarna har de flesta en lång erfarenhet av läraryrket (medelvärdet för år som lärare var 19 år) och de ger uttryck av att vara bekväma i sina arbetssätt. Detta kan vara skäl till att man fortsätter på samma sätt och undviker ett förändrat arbetssätt som en utveckling av elevernas digitala kompetens i undervisning kan innebära (ibid).

Lärarna anpassar nivån på den digitala kompetens som krävs i undervisningen till att vara där de flesta eleverna i den elevgruppen befinner sig och förväntar sig en viss nivå för att de ska ha möjlighet att klara kursen, som att t.ex. hantera den lärplattform som används på skolan. Eftersom tillgängligheten till datorer är liten på skolan och många elever inte heller har någon utrustning att tillgå, mer än sin telefon, anpassar de flesta lärarna undervisningen till detta. För att lärarna ska inkludera digitala moment i sin undervisning krävs att de vet att tillräckligt många av eleverna har tillgång till datorer. Genom att tillrättalägga undervisningsmaterial och

instruktioner kan undervisningen innehålla digitala moment och lärarna upplever att det kan räcka att någon elev i gruppen har tillräcklig digital kompetens och tillgång till adekvata digitala verktyg. På detta vis kan eleverna hjälpas åt och lära av varandra, men det kan även finnas risk för att det bara är de eleverna som redan har digital kompetens som löser uppgiften och nytt lärande uteblir. Några lärare menar att man får anpassa undervisningen till de elever som inte har digitala verktyg eller digital kompetens och göra det möjligt för dem att exempelvis lämna in uppgifter handskrivna på papper. På så sätt kan elever kringgå digitala moment. Några av lärarna tycker att det är nödvändigt att ge denna möjlighet för att få undervisningen att fungera och några andra lärare anser att man absolut inte ska ge denna möjlighet. De menar istället att det är viktigt att ställa krav för att det ingår i utbildningens mål, ger förutsättningar för livslångt lärande och att eleverna ska vänja sig vid att det ingår digitala moment i undervisningen. Genom en ökad tillgång på digitala verktyg hade inte samma anpassning varit nödvändig enligt de intervjuade lärarna.

6.1.3 Elevkompetens

Att det finns en digital klyfta i samhället är synligt på Komvux i Lund. Den heterogenitet som finns i elevgruppen består både av nivå på digital kompetens och tillgång till digital utrustning. Inom elevgruppen kan den digitala kompetensen vara väldigt olika och gruppen kan innefatta både digital residents och digital visitors (White & Le Cornu, 2011). Elevgruppen på Komvux innebär stora utmaningar när det gäller att undervisa med digitala verktyg och att utveckla digital kompetens. Framförallt de stora skillnaderna påverkar förutsättningarna i undervisningen. Vissa grupper beskrivs mer homogena och ha mycket hög digital kompetens, medan andra grupper kan ha svårigheter med att t.ex. skriva ett dokument i Word. Lärarna upplever elevernas kompetens som mycket skiftande och menar att de kan vara från 2 till 10 i kompetensnivå på den 10-gradiga skalan. Efter genomgång av OECD:s definition menar flera av lärarna att eleverna borde graderas lägre på skalan. Regeringen är medveten om att det behövs insatser för att öka digital kompetens för att nå målen för skolans styrdokument, där man tydligt påvisar behovet av att förbereda eleven för det digitaliserade samhället. Detta är bakgrunden till de nationella satsningar som nu görs med skolutvecklingsprogram och nationell IT-strategi.

Att de vuxna eleverna redan har halkat efter i digital kompetens, enbart pga att de inte är uppväxta i det digitaliserade samhället, är en bild som lärarna i studien har. Prensky (2001) fick mycket kritik för sin beskrivning av ”digital natives” och ”digital immigrants”, men det är en uppdelning och en problematik som flera av de intervjuade lärarna känner igen i sin verksamhet.. Detta kan bero på att de elever som kommer till Komvux är ”immigrants” i det digitaliserade samhället pga uppväxt i annat mindre digitaliserat land eller att man ej har klarat den svenska skolan och fått med sig digital kompetens från tidigare skolgång. Sverige räknas till ett av de bästa länderna i världen när det gäller digital utveckling och 72% av befolkningen anses ha basala digitala kunskaper enligt Europakommissionens statistik (Digital Agenda Scoreboard, 2016), men lärarna på Komvux beskriver att många elever inte har digital kompetens så som det definieras av OECD och Skolverket. Att elever som invandrar till Sverige som vuxna från andra mindre digitaliserade länder har lägre digital kompetens kan anses vara logiskt. Att elever som är uppväxta i Sverige och som har gått i den svenska grundskolan under det senaste decenniet inte har utvecklat digital kompetens väcker frågor. Hur kan detta ske? Vad kan leda till att man hamnar utanför det digitaliserade samhället trots att man växer upp i det? Övriga faktorer som kan påverka de möjligheter man har att tillgodogöra sig digital kompetens kan bl.a. vara kön, funktionshinder och socioekonomiska faktorer (Regeringskansliet, 2003; Ferlander & Timms, 2006). Enligt Tufts (2011) ges inte samma förutsättningar till alla i samhället att utveckla digital kompetens. Kön anser inte lärarna vara en faktor som ger påverkan

på den digitala kompetensen, men att män kan ta en mer framträdande roll vid tekniska moment i klassrummet. Funktionshinder som påverkar kognition och perception kan vara ett hinder i en digital undervisning enligt de intervjuade lärarna. I dessa situationer krävs mer tid till undervisning och ökade stödfunktioner. Den nationella IT-strategin understryker också att det finns behov för klassrumsnära pedagogiskt stöd. Den socioekonomiska faktorns påverkan på digital kompetens handlar framför allt om tillgång till digitala redskap att ta med sig till skolan och att arbeta med hemifrån. För att citera en av lärarna; *"Man måste ha en bok för att kunna läsa"*. Att klara sitt skolarbete utan adekvat digital utrustning blir omöjligt om inte lärarna anpassar undervisningen och/eller undviker digitala moment. Att undervisningen anpassas efter den otillräckliga tillgången av digitala verktyg innebär också att eleverna inte får möjlighet att utveckla digital kompetens.

När eleverna har haft liten kontakt med digital utrustning på det sätt som den används i skolan kan innebära att de kan vara negativa till användandet pga bristande självförtroende i detta område (Jimoyiannis & Gravani, 2011). De intervjuade lärarna ger också exempel på hur många elever har dåliga skolerfarenheter med sig, med t.ex. en misslyckad skolgång som har genererat otillräckliga betyg som nu måste förbättras för möjligheter till arbete eller studier. Eleverna kan också ha erfarenheter av andra skolsystem där elevrollen är mer passiv och läraren levererar kunskaper, vilket kan skapa hinder i undervisningen. Genom att få träna och successivt få egen kontroll över de digitala verktygen kan man komma över den tröskel som flera av lärarna ser hos eleverna. Detta ger då ett ökat självförtroende och blir en drivkraft för nytt lärande (Jacobs et al., 2003; Jacobson, 2012; Gorard, Selwyn & Madden, 2014), vilket lärarna också beskriver sker när eleverna får stöd för att utveckla digital kompetens. Enligt Jacobson (2012) är det nödvändigt att göra digitala redskap tillgängliga och relevanta för att de elever som är digital newcomers (Lankshear & Knobel, 2007) ska ta sig an dem.

6.1.4 Satsning på digital kompetens

Lärarna är överens om att en digital satsning behövs inom vuxenutbildning. Samtidigt uttrycker några lärare skeptiskt att de inte vet vad en satsning innebär förrän den har blivit verklighet. För att lyckas med en implementering av nya metoder och arbetssätt behövs planering, träning, ledarskap, teknisk support och resurser (Hopey, 1999; i Jacobson, 2012). Alla dessa delar nämns i intervjuerna som delar som man upplever behövs mer av i verksamheten, vilket även den nationella IT-strategin lyfter fram som viktigt för ett lyckat resultat. De intervjuade lärarna lyfter framför allt fram tid som en viktig faktor för att öka digital kompetens. Genom att tid avsätts kan man prova nya arbetssätt med mer digitala moment i undervisningen samt kollegialt utbyte. Krumsvik (2008) menar att det är just tid, resurser och support som behövs för kompetensutveckling och att göra pedagogiska och didaktiska bedömningar kring hur man ska använda IKT i undervisningen är tidskrävande. Det pedagogiska syftet med implementering av digitala verktyg är viktigast (Jacobson, 2012) och dessa verktyg ska efterhand bli transparanta (Rökenes & Krumsvik, 2016).

I intervjuerna framkommer flera gånger en saknad av den digitala utvecklingen på skolan och ingen av lärarna hänvisar till någon IT-plan eller IT-strategi som skulle kunna leda utvecklingen framåt. Enligt Skolverkets senaste lägesrapport (2015) är det enbart 51% av skolor inom vuxenutbildningen som har IT-strategi. Frågor kring varför det är så borde ställas, men eftersom det nu har kommit en nationell IT-strategi minskas behovet. Skolverket är dock tydligt med att den nationella strategin måste förankras lokalt och att man bör göra en plan för förändringsarbetet. Alla lärarna är positiva till en nationell IT-strategi och hoppas detta ska innebära förändringar i verksamheten samt att styrdokumentet kan bli tydligare i vad som ska ingå i kurserna när det gäller digital kompetens. För att digital kompetens ska ingå kan de

förändringar av kunskapskraven som Skolverket ska föreslå den 30 juni innebära skillnader i undervisningen. Genom tydlighet av vad som krävs när det gäller digital kompetens kan också krav ställas på att resurser ska finnas, att lärare har adekvat kompetens och att elever ska utveckla digital kompetens i sina kurser.

Ett stort hinder för utveckling av digital kompetens på Komvux i Lund är att tillgängligheten till digital utrustning är låg. Med en tillgång på 220 digitala verktyg på skolan kan ungefär en tredjedel av de registrerade eleverna vara på plats samtidigt för att få den tillgänglighet på 5,5 elever per dator som anges som riksgenomsnitt i Skolverkets senaste lägesrapport (2015). Även om en andel elever läser enstaka kurser eller flexkurser och därför inte är på skolan i så stor utsträckning är det en otillräcklig tillgång, vilket lärarna belyser i sina intervjuer. Detta innebär att en digitaliserad undervisning inom vuxenutbildning till stor utsträckning är beroende av konceptet BOYD (bring your own device). Konceptet BOYD ger inte likvärdiga förutsättningar, vilket även beskrivs i den nationella IT-strategin. Vuxenutbildningen bör inte luta sig mot skollagen (SKOLFS 2010:800) och begära att eleverna själva ska köpa digital utrustning enligt den nationella IT-strategin. Skolverket beskriver att de är medvetna om svårigheterna att tillhandahålla digitala verktyg på samma sätt som inom grundskola och gymnasieskola för ungdomar, vilket även är en problem som lärarna diskuterar i intervjuerna. Hur ska de vuxna eleverna få tillgång till digitala verktyg i samma utsträckning som övriga skolformer? Att kräva att eleverna själva ska köpa digitala verktyg som laptops eller läsplattor är inte rimligt enligt de intervjuade lärarna, då många elever inte har de ekonomiska möjligheterna till detta. Skolverket menar att alla elever inom vuxenutbildningen ska ha lämplig tillgång till digitala verktyg senast 2020 och då ska även den infrastruktur som behövs på skolan vara utbyggd. Att bygga ut infrastrukturen och införskaffa tillräcklig mängd utrustning, som Skolverket anser att man ska göra i den nationella IT-strategin, kommer att innebära stora kostnader för huvudmannen. Då detta ska inrymmas i befintlig budget väcks naturligtvis frågan vad som kommer att påverkas av detta.

6.2 Begränsningar i studien och behov av framtida forskning

Att genomföra en studie på sin arbetsplats har många nackdelar, men även fördelar. I denna studie har syftet inte varit att kunna få generaliserbar fakta eller ge en heltäckande bild, där av fokus på lärarnas upplevelser. Metodvalet är gjort utifrån de fördelar man kan ha vid en intervju när man inte är en främling som ställer frågor. Både lärare och elever på skolan upplevs ha mycket skiftande digital kompetens, men av de intervjuade lärarna uppskattade flertalet sig ha en hög kompetens och dessutom använda IKT relativt mycket i sin undervisning. Detta kan vara ett utslag för den selektionsbias som kan ha funnits för att anmäla sig till ett deltagande i studien. Lärarna beskriver att det finns en skiftande digital kompetens och ett skiftande intresse kring IKT i lärarkollegiet. Det finns enligt de intervjuade lärarna kollegor som använder IKT i liten utsträckning. Eftersom fem av de sju intervjuade lärarna skattar sin egen användning av digitala medier som nio eller tio på den tiogradiga skalan är detta en begränsning i studien. Att lärargruppen som intervjuades visade sig ha liknande inställning och upplevelser kring IKT gör att man ändå kan dra slutsatser kring hur lärare med en positiv inställning till IKT förhåller sig till digital kompetens när man undervisar en elevgrupp som den inom Komvux,

Att studien fokuserar på lärarnas upplevelser och att självskattning innebär också en begränsning för resultatet, då det blir subjektiva beskrivningar. För att få en mer objektiv och generaliserbar bild av lärarnas digitala kompetens hade en annan studiemetod valts. En kombination av kvalitativa och kvantitativa metoder hade varit att föredra för att kunna jämföra resultat. Genom att göra en mer geografisk omfattande studie med information från hela landet

kunde resultatet gett mer möjlighet till generalisering och heltäckande bild. Det hade även varit intressant att kunna jämföra resultatet med andra skolformer för att se om lärarnas upplevelser delas av fler och hur vuxenutbildningen i ett större perspektiv förhåller sig till digital kompetens. Fler studier kring utveckling av digital kompetens i vuxenutbildning behövs eftersom denna studieform på bakgrund av resultaten från Komvux i Lund verkar ha kommit efter i digitaliseringen.

6.3 *Slutsats*

Denna studie belyser det faktum att lärarna på Komvux i Lund upplever en digital klyfta bland eleverna som både består av nivå på digital kompetens och tillgång till digitala verktyg. Genom att inte ha digital kompetens som vuxen kan man stå inför svårigheter att aktivt delta i det moderna samhället och på detta vis exkluderas från sammanhang och möjligheter. I skolans styrdokument beskrivs att den utbildning som behövs för framtiden ska garanteras alla elever och genom att lyfta fram digital kompetens som en nyckelkompetens ger man förutsättningar för ett livslångt lärande. Den bild som ges av lärarnas upplevelser är i stort samstämmig och de är överens om att de utmaningar som finns kring undervisning av den elevgrupp som finns på Komvux. Lärarnas upplevelser kring digital kompetens visar på att behovet är stort av både kompetensutveckling och ökad tillgänglighet av digitala verktyg. Detta innebär att man, trots att studien är gjord på en liten grupp lärare på en skola för vuxenutbildning, kan generalisera det faktum att lärare har stora utmaningar i att utveckla digital kompetens i den elevgrupp som finns inom Komvux även om lärarna är positiva till IKT.

Begreppet digital kompetens kan ha många olika innebörder och för de intervjuade lärarna innehåller det många olika delar. Den del som framkom tydligast i intervjuerna med lärarna är den tekniska skickligheten med grundläggande IKT-färdigheter, men resonemang om digital kompetens som ett större begrepp med mer möjligheter till innovativ undervisning lyftes också fram av de intervjuade lärarna. Elevgruppen på Komvux är mycket heterogen, vilket gör att den digitala kompetensen skiftar mycket, från att vara mycket låg till att vara mycket hög. Lärarna anger flera olika faktorer som kan påverka elevernas digitala kompetens och detta påverkar sedan undervisningssituationen. För att få en fungerande undervisning anpassar och tillrättalägger lärarna undervisningen, trots skiftande digital kompetens och otillräcklig tillgång till digitala verktyg. Det förekommer också att man undviker digitala moment i undervisningen för att kringgå de hinder som finns i undervisningssituationen. Lärarna är dock medvetna om att det behövs mer fokus på digital kompetens för att rusta eleverna för de krav som finns i ett digitaliserat samhälle.

Genom den nationella IT-strategin kan likvärdiga förutsättningar för utveckling av digital kompetens finnas även på Komvux. I strategin beskrivs att tillgången av digital utrustning ska öka och kompetensutveckling av personal på alla nivåer i vuxenutbildningen ska ske. Visionen är att alla skolformer i Sverige ska ge likvärdig utbildning år 2022, vilket kommer att innebära ett omfattande förändringsarbete på Komvux i Lund. Alla de intervjuade lärarna är positiva till denna satsning och upplever även att tydliggörande av kunskapskraven kan göra uppdraget ett ge eleverna digital kompetens klarare. Med ett klarare uppdrag kan också rätt åtgärder utföras, såsom att avsätta tid och resurser för kompetensutveckling och kollegialt utbyte. Den nationella IT-strategin kan få stor påverkan på vuxenutbildningen och den överensstämmer med de intervjuade lärarnas upplevelser av vad som behövs göras för att öka den digitala kompetensen bland lärare och elever. Den nationella IT-strategin är tydlig med att vuxenutbildningen inte får lämnas efter i skolutvecklingen.

7 Referenser

Aeasert, K. & van Braak, J. (2014) *Gender and socioeconomic related differences in performance based ICT competence*. Computers & Education 84 (2015) 8-25

Almås, A. G. & Krumsvik, R. J. (2007) *Digitally literate teachers in leading edge schools in Norway*, Journal of In-service Education, Vol. 33, No. 4, December 2007, pp. 479-497

Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*, uppl 2, Liber AB, Malmö

Digital Agenda Scoreboard (2016) Europakommissionen, online 160522:
<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/scoreboard/sweden>

Digitaliseringskommissionen (2013) *Skola och undervisning – underlagstext till Digitaliseringskommissionen*. Arbetsmaterial av Jan Hylén. Hämtat online 160512:
https://digitaliseringskommissionen.se/wp-content/uploads/2013/11/Textunderlag_skola-och-undervisning_webbversion.pdf

- Digitaliseringskommissionen (2014) *En digital agenda i människans tjänst – en ljusnande framtid kan bli vår*, Delbetänkande, SOU 2014:13
- Digitaliseringskommissionen (2015) *Gör Sverige i framtiden – digital kompetens*, SOU 2015:28
- Ferlander S. & Timms, D.(2006) *Bridging the dual digital divide: A Local Net and an IT-Café in Sweden*, Information, Communication & Society, 9:02, 137-159, DOI: 10.1080/13691180600630732
- Ferrari, A. (2012) *Digital Competence in Practice: An Analysis of Frameworks*. Europakommissionen. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012ISBN 978-92-79-25093-4 (pdf)
- Gorard, S., Selwyn, N. & Madden, L. (2003) *Logged on to learning? assessing the impact of technology on participation in lifelong learning*, International Journal of Lifelong Education, 22:3, 281-296, DOI: 10.1080/02601370304845
- Jacobs, G., Castek, J., Pizzolato, A., Reder, S. & Pendell, K. (2014) *Production and Consumption, A Closer Look at Adult Digital Literacy Acquisition*, Journal of Adolescent & Adult Literacy 57(8) May 2014 doi: 10.1002/jaal.293 © 2014 International Reading Association (pp. 624–627)
- Jacobson, E. (2012) *Adult basic education in the age of New Literacies*. Peter Lang Publishing, Inc., New York
- Janssen, J., Stoyanov, S., Ferrari, A. Punie, Y., Pannekeet, K., Sloep, P. (2013) *Experts' views on digital competence: Commonalities and differences*, Computers & Education 68, p. 473-481
- Jewitt, C. (2008) *Multimodality and Literacy in School Classrooms*. Review of Research in Education, Vol. 32, pp. 241-267
- Jimoyiannis, A., & Gravani, M. (2011) *Exploring Adult Digital Literacy Using Learners' and Educators' Perceptions and Experiences: The Case of the Second Chance Schools in Greece* Educational Technology & Society, 14 (1), 217–227
- Kale, U. & Goh, D. (2012) *Teaching style, ICT experience and teachers' attitudes toward teaching with Web 2.0*, Education Information Technology (2014) 19:41–60, DOI 10.1007/s10639-012-9210-3, Publ online: 23 August 2012.
- Knobel, M., & Lankshear, C. (2007) *A new literacies sampler*. Peter Lang Publishing Inc., New York
- Krumsvik, R.J. (2008) *Increasing teaching quality in teacher education*, Nordic Journal of Digital Literacy, volume 10, No 1-2015 s. 4–7, ISSN online: 1891-943X
- Krumsvik, R.J.(2008) *Situated learning and teachers' digital competence*, Education Information Technology, 13: 279-290, DOI 10.1007/s10639-008-9069-5
- LIKA, IT-tempen för skola och förskola, online 160522: <http://lika.skl.se/>
- Lunds IT-policy (2010) Barn- och skolförvaltningen och Utbildningsförvaltningen, Lunds kommun, hämtad online 160322:
<http://www.lund.se/Global/Inloggad/Utbildningsf%C3%B6rvaltning/Planer%20och%20policys/IKT-strategi%20Lunds%20skolor%202010.pdf>
- Näringsdepartementet, Regeringskansliet (2012) *Digitaliseringskommissionen - En kommission för den digitala agendan*.ID-nr: Dir. 2012:61
- Nationellt forum för skolans digitalisering (2014) *Förslag till nationell strategi för skolans digitalisering*. Hämtad online 160322:

<http://skl.se/download/18.455606ea14bccfd925270f21/1426236642141/F%C3%B6rslag+Nationell+strategi+f%C3%B6r+skolans+digitalisering+mars15.pdf>

Navarro Sada, A. & Maldonado, A. (2013) *Research Methods in Education. Sixth Edition* – by Louis Cohen, Lawrence Manion & Keith Morrison, British Journal of Educational Studies, 55:4, 469-470, DOI: 10.1111/j.1467-8527.2007.00388_4x

OECD, Europakommissionen (2006) *Nyckelkompetenser för livslångt lärande- en europeisk referensram*. 2005/0221(COD), Bryssel

Partnership for 21th century learning. *Framework for 21th century learning*. Online 160522: <http://www.p21.org/about-us/p21-framework>

Prensky, M. (2001) *Digital Natives, Digital Immigrants, On the Horizon*, MCB University Press, Vol. 9 No. 5, October 2001

Regeringskansliet (2003) *Digitala klyftor – förr, nu och i framtiden*, rapport

Røkenes, F. M., & Krumsvik, R. J. (2016). *Prepared to teach ESL with ICT? A study of digital competence in norwegian teacher education*. Computers & Education, 97, 1-20. doi:10.1016/j.compedu.2016.02.014

Samuelsson, U. (2014) *Digital (o)jämlighet, IKT-användning i skolan och elevers tekniska kapital*. Högskolan för lärande och kommunikation, Avhandling No. 23, Jönköping, ISBN 978-91-628-8880-0

Selwyn, N. (2011) *'It's all about standardisation' – Exploring the digital (re)configuration of school management and administration*, Cambridge Journal of Education, Vol. 41, No. 4, December 2011, 473–488

Skolverket (2012) *Läroplan för vuxenutbildningen*, Vux12, SKOLFS 2012:101

Skolverket (2013) *Redovisning av uppdrag om uppföljning av IT-användning och IT-kompetens i förskola, skola och vuxenutbildning*, Dnr 71-2012:124

Skolverket (2015) *IT-användning och IT-kompetens i skolan, Skolverkets IT-uppföljning 2015*, Dnr: 2015:00067

Skolverket (2015) *Redovisning av uppdraget om att föreslå nationella IT-strategier för skolväsendet*, Dnr U2015/04666/S

Skolverket (2015) *Skolverkets Lägesrapport 2015*, Rapport 421:2015

Skolverket (2015) *Uppdrag om nationella skolutvecklingsprogram*, Regeringsbeslut, Dnr. U2015-03844

Skolverket (2016) *Redovisning av uppdrag om nationella skolutvecklingsprogram*. Dnr. U2015/03844/S

Skolverkets officiella statistik

<http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/komvux> (hämtat 160420)

Sveriges Riksdag (2010) *Skollagen*, SFS 2010:800

Sveriges Riksdag (2011) *Förordningen om vuxenutbildning*, SFS 2011:1108

Tufts, D. (2011) *Understanding Digital Adults Is As Essential As Understanding Digital Natives*. In C. Ho & M. Lin (Eds.), *Proceedings of E-Learn: World Conference on E-Learning*

in Corporate, Government, Healthcare, and Higher Education 2011 (pp. 2541-2548).
Chesapeake, VA: Association for the Advancement of Computing in Education (AACE)

Utbildningsdepartementet (2015) *Uppdrag att föreslå nationella it-strategier för skolväsendet*, U2015/04666/S Statens skolverk, Stockholm

White, D. & Le Cornu, A. (2011) *Visitors and Residents: A new typology for online engagement*. *First Monday*, Volume 16, Number 9-5 September. Hämtad online 160512: <http://firstmonday.org/article/view/3171/3049>

Bilaga 1 - Intervjuguide

Jag läser Lärande, kommunikation och IT på Göteborgs universitet och skriver nu min magisteruppsats. Syftet med denna studie är att ta reda på hur man som lärare inom gymnasial vuxenutbildning förhåller sig till digital kompetens och hur elevernas digitala kompetens påverkar undervisningssituationen. Jag vill också få en inblick i hur den kommande nationella it-strategin kommer att kunna påverka den gymnasiala vuxenutbildningen. Jag kommer att avidentifiera dina intervjusvar och du kommer att få ta del av det transkriberade materialet så att jag får bekräftat att jag har uppfattat dig rätt. Du kommer naturligtvis även få ta del av slutprodukten.

Bakgrundsfrågor:

- Kön
- Ålder
- År i yrket
- År på skolan
- Undervisningsämnen

Teman:

- **Digital litteracitet /Digital kompetens/ elevernas kompetens / egen kompetens**

Vad är digital kompetens för dig?

Hur upplever du din egen digitala kompetens? (ingen: 1- kan allt: 10)

Hur har du fått din digitala kompetens?

Hur upplever du dina elevers digitala kompetens? (ingen: 1- kan allt: 10)

Vad grundar du denna bedömning på?

Digital kompetens är en nyckelkompetens för framtiden (visa definition!);

Har du digital kompetens enligt denna definition? (ingen: 1- kan allt: 10)

Har eleverna digital kompetens enligt denna definition? (ingen: 1- kan allt: 10)

Finns det några tydliga skillnader i vem (elevgrupp/ålder/nationalitet/kön/socioekonomisk möjligheter) som har eller inte har digital kompetens? Beskriv.

Har du andra tankar kring vad som kan påverka elevernas digitala kompetens?

Hur rustade är eleverna för samhällets krav på digital kompetens enligt dig?

Vad kan saknas för att klara samhällets krav? Exempel?

Var kan/ska de få denna kompetens enligt dig?

Känner du till begreppet digital literacy? Hur skulle du definiera detta begrepp?

Hur förhåller sig detta begrepp till digital kompetens enligt dig? (Titta på def - tankar?)

- **Undervisningssituationen**

Hur mycket använder du digitala medier i din undervisning? (aldrig:1- alltid:10)

Hur är tillgången till teknisk utrustning för dina elever? Vilken typ av utrustning används av lärare/elever i undervisningssituationen?

Hur påverkar elevernas digitala kompetens undervisningssituationen? Beskriv.

Anpassar du undervisningssituationen efter elevernas nivå på digital kompetens? I så fall hur?

Hur kan man som lärare göra för att uppnå skolverkets mål när det gäller digital kompetens?

Vad krävs enligt dig?

Hur kan eleverna bidra till ökad digital kompetens i undervisningssituationen? Beskriv.

Finns det andra saker som påverkar elevernas digital kompetens i undervisningssituationen?

I så fall vad? (Motivation, klimat)

- **Koppling till läroplan/ämnets syfte**

Finns det kunskapskrav i dina kurser där det krävs digital kompetens? Beskriv i så fall detta.

Hur gör du för att ge eleverna möjlighet att nå de kunskapskrav som kräver digital kompetens? Beskriv.

Hur gör du för att följa läroplanens mål för att rusta eleverna för framtiden? Beskriv.

- **Nationell strategi**

Skolverkets kommande strategi för att öka digital kompetens (förklara skolverkets uppdrag); Hur tänker du kring en nationell satsning i skolorna för att öka digital kompetens?

Hur ser du på behovet av denna satsning på Komvux?

Vad tror du skulle behövas på Komvux för att genomföra en digital satsning?

Vad tycker du behövs för stärka förutsättningarna för en likvärdig tillgång till it inom skolväsendet?

Vad behövs inom vuxenutbildningen för att möta det ökade behovet av digital kompetens i framtiden.

I skolverkets förslag ska man föreslå ändringar i styrdokumentet för att tydliggöra skolans uppdrag för att stärka elevernas digital kompetens och innovativa förmåga; Vad tycker du om detta? Hur tror du att det kommer att påverka ditt arbete?

Bilaga 2 - Ramverk för analys

- Hur förhåller sig lärare inom gymnasial vuxenutbildning till digital kompetens?

— Digital kompetens på Komvux

Digital kompetens som begrepp	Lärarkompetens	Elevkompetens	Samhällets krav på digital kompetens

- Hur påverkar de vuxna elevernas digitala kompetens undervisningssituationen på Komvux gymnasiala nivå?

— Digital kompetens i undervisningssituationen

Elevrollen på Komvux	Digital undervisning	Anpassa undervisningen efter digital kompetens	Digital utrustning i undervisningen	Koppling till styrdokument

- Hur kan den kommande nationella IT-strategin komma att påverka gymnasial vuxenutbildning?

→ **Den nationella IT-strategin på Komvux**

Likvärdig utbildning	Tillgång till digital utrustning	Adekvat digital kompetens